

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VZTAH POMOCNÝCH OPERATIVNĚ PÁTRACÍCH
PROSTŘEDKŮ DLE ZÁKONA O POLICII ČR A
OPERATIVNĚ PÁTRACÍCH PROSTŘEDKŮ DLE
TRESTNÍHO ŘÁDU**

Autor práce: Michal Veselý

Studijní obor: Bezpečnostně právní studia ve veřejné správě

Forma studia: kombinované

Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: KPOBS, obor BP

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....
vlastnoruční podpis autora bakalářské práce

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	6
2 HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY POUŽITÍ OPERATIVNĚ PÁTRACÍCH PROSTŘEDKŮ	7
2.1 Právní úprava před novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.....	7
2.2 Právní úprava po novele provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. a její přínos.....	9
3 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY JAKO PROSTŘEDEK K ODHALOVÁNÍ ZVLÁŠTĚ ZÁVAŽNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ	10
3.1 Rozdělení a podmínky použití operativně pátracích prostředků, právní úprava.....	10
3.2 Předstíraný převod.....	12
3.2.1 Policejní provokace, pojem a význam.....	15
3.3 Sledování osob a věcí.....	17
3.4 Použití agenta.....	21
3.5 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	23
3.5.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88 tr. řádu.....	23
3.5.2 Údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu dle § 88 tr. řádu.....	25
4 PODPŮRNÉ OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY	29
4.1 Informátor.....	29
4.2 Zvláštní finanční prostředky.....	31
4.3 Krycí doklady.....	33
4.4 Krycí prostředky.....	34
4.5 Zabezpečovací technika.....	35
5 VZÁJEMNÝ VZTAH OPP a POPP S UKÁZKAMI VYUŽITÍ V POLICEJNÍ PRAXI	35
ZÁVĚR	40
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY	45
ABSTRAKT	46
ABSTRACT	47

ÚVOD

Současný hektický rozvoj naší společnosti klade nemalé nároky na zákonodárce, a to ve všech možných odvětvích, které si lze jen představit. Jedním z těchto odvětví je i oblast předcházení, odhalování a objasňování trestního jednání pachatelů orgány činnými v trestním řízení. Samozřejmostí je, že s vývojem společnosti dochází i k proměnám kriminálního prostředí. Dalo by se s úspěchem konstatovat, že vývoj v této oblasti předčil mnohá očekávání a stále stoupající rafinovanost a technická propracovanost páchání jednotlivých trestných činů, pronikání organizovaného zločinu do stále nižších pater trestné činnosti, kde by ji dříve nikdo neočekával, až po možnou hrozbu světového terorismu, muselo mít logicky za následek vývoj i v oblasti trestního práva a ve zvýšené míře i pohyb v oblasti úpravy a novelizaci prostředků pro boj s takovým způsobem páchání trestné činnosti, které by pružně reagovaly na potřeby společensky chráněných zájmů a vývoj kriminálního prostředí jako celku.

S všeobecným náhledem společnosti ať už z historie, kterou si Česká republika prošla, literatury nebo v neposlední řadě i filmové či seriálové tvorby, která se zaměřuje na oblast práce orgánů činných v trestním řízení, jsou za všeobecně nejznámější prostředky pro boj se závažnou trestnou činností považovány tzv. operativně pátrací prostředky (OPP), jako jsou sledování osob a věcí, použití agenta, předstíraný převod věci a v neposlední řadě, byť zákonodárce normou tento prostředek oddělil, i odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Ovšem realita použití a nasazení takových prostředků na odhalování trestné činnosti je poněkud jiná, než je zejména v české společnosti zažitá představa utvořená na základě sledování masmédií a použití takových prostředků je v našem právu zakotveno zcela odlišně, než jak je prezentováno veřejnosti. V období pro roce 1990 nastala v české společnosti změna a i zde je prosazován celoevropský trend ochrany lidských práv a svobod vycházejících z Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod. Samozřejmostí bylo, že pokud chtěla Česká republika koexistovat v rámci evropského společenství, musela se zavázat a ratifikovat i Evropské úmluvy o lidských právech. V konečném důsledku vznikla potřeba reagovat na tyto změny a upravit použití operativně pátracích prostředků a dát je do souladu s obsahem mezinárodního práva, a poněvadž jejich použitím dochází k razantním zásahům do základních lidských práv, v co nejvyšší míře zajistit, že nedojde k jejich zneužití. V poslední době si nelze nepovšimnout, že obecně dochází ke značné medializaci a politizaci použití operativně pátracích prostředků, kdy zejména

informace získané použitím takových prostředků se stávají stěžejními v politickém boji nebo v obchodních jednáních a důsledkem není nic jiného než celospolečenská debata na téma zákonnosti a zneužitelnosti operativně pátracích prostředků s cílem použití těchto prostředků co nejvíce kontrolovat. Otazníkem zůstává, zda současná úprava není již dostačující a mnohdy předimenzovaná vzhledem k účelu, k jakému vlastně tyto prostředky jsou určeny a před jakým protispoločenským jednáním nás má ochránit.

Ruku v ruce s operativně pátracími prostředky jdou samozřejmě i doposud nezmíněné podpůrné operativně pátrací prostředky, které využívají zejména orgány policie, jako další prostředek pro boj s kvalifikovanou trestnou činností a v rámci této práce bych chtěl nastínit možnosti použití jednotlivých operativně pátracích prostředků, podpůrných operativně pátracích prostředků a jejich vzájemnou provázanost a neodlučitelnost při použití v policejní praxi.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Samotná otázka používání operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků je v současné době bohužel ožehavé téma, které je ne vždy vhodně uchopeno nejen ze strany sdělovacích prostředků ale i vrcholných politiků. Bezesporu se i samo povědomí společnosti v této problematice posunulo dále, než bylo v minulosti zvykem. Dle mého názoru je však stále opomíjen zejména účel a zásady využití pomocných a operativně pátracích prostředků v praktické policejní činnosti a nebezpečí před jakými tyto prostředky společnost jako celek chrání.

V úvodní části práce se po obecném úvodu nejprve chci zmínit o historické úpravě těchto právních institutů, dále navážu na současnou úpravu, kde provedu základní nástin a seznámení s problematikou a možnostmi využití těchto institutů v policejní práci, kde jejich vzájemnou provázanost, která již částečně vyplývá z předchozích částí bakalářské práce, demonstрую na skutečných případech. V závěru pak vyslovuji vlastní názor na danou problematiku, ke kterému jsem při vypracování bakalářské práce došel.

V průběhu zpracování bakalářské práce byly použity následující metody:

- analýza a sběr informací,
- studium literatury a právních předpisů,

- vlastní empirické znalosti získané praxí u Policie ČR,
- konzultace s vedoucím bakalářské práce JUDr. Romanem Svatošem, Ph.D.

2 HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY

Pokud vyjdeme ze stávajícího stavu právní úpravy operativně pátracích prostředků v zákonech České republiky, zjistíme, že instituty, které lze účinně a zákonně využít k odhalování a objasňování trestné činnosti, jsou pevně zakotveny v deváté hlavě trestního řádu pod § 158 písm. b) až písm. f) zákona č. 141/1961 Sb. Nebylo tomu tak ovšem vždy a k začlenění operativně pátracích prostředků do trestního řádu došlo až novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., účinnou od 1. 1. 2002.

2.1 Právní úprava před novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.

Využití operativně pátracích prostředků nebo podpůrných operativně pátracích prostředků bylo vždy doménou služby kriminální policie, posléze reorganizovanou na službu kriminální policie a vyšetřování, která mohla těchto institutů využívat v mezích vymezených zákonem. Tento stav zůstal zachován dodnes a pracovníci, kteří mohou tyto instituty využít, jsou v zákoně jasně uvedeni. Samotné operativně pátrací prostředky byly však před novelou, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., a s tím související použití operativní techniky, upraveny v zákoně č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky, a to následujícím způsobem:

- **§ 34**

Operativně pátracími prostředky se pro účely tohoto zákona rozumí sledování osob a věcí, využívání osob jednajících ve prospěch služby kriminální policie, služby policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti a útvaru inspekce, používání krycích dokladů a používání nástrahové a zabezpečovací techniky, předstíraný převod věci a použití agenta.

- **§ 34a Krycí doklady**

(1) Krycími doklady se pro účely tohoto zákona rozumějí listiny a předměty sloužící k utajení skutečné totožnosti osoby. Krycím dokladem nesmí být průkaz prezidenta republiky, poslance nebo senátora Parlamentu, člena vlády, člena Nejvyššího kontrolního úřadu anebo guvernéra České národní banky a služební průkaz státního zástupce nebo soudce, diplomatický pas anebo doklad žijící nebo zemřelé osoby.

(2) Krycí doklad vydává ministerstvo na základě rozhodnutí ministra.

• **§ 34b Použití agenta**

(1) Služba kriminální policie a služba policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti jsou oprávněny při odhalování trestných činů uvedených v § 33 odst. 2 a při zjišťování jejich pachatelů a pachatelů trestných činů spáchaných ve prospěch zločinného spolčení použít agenta, a to za podmínky, že odhalování těchto trestných činů a zjišťování jejich pachatelů by jiným způsobem bylo podstatně ztíženo.

(2) Agentem je policista plnící úkoly uložené mu službami uvedenými v odstavci 1, který vystupuje zpravidla s krycími doklady a se zastíráním skutečného účelu své činnosti.

(3) Je-li to k použití agenta nebo k jeho ochraně nutné, je k zastírání jeho totožnosti možné

a) vytvořit legendu o jiné osobní existenci agenta a osobní údaje vyplývající z této legendy zavést do informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů,

b) používat zvláštní způsoby vykazování údajů při hospodaření s prostředky státního rozpočtu včetně devizového hospodaření, přiznávání daně z příjmů, vykazování pojistného všeobecného zdravotního pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti; způsob vykazování údajů stanoví vláda.

(4) Agentu lze použít jen na základě povolení soudce krajského soudu, v jehož obvodu má žadatel o povolení k použití agenta své sídlo. V povolení musí být uveden účel nasazení a doba, po kterou bude agent použit, a pokud je vytvořena, též údaje o legendě o jiné osobní existenci agenta. Na základě nového návrhu lze dobu povolení prodloužit.

(5) Policista, který plní služební úkoly jako agent, je povinen plnit pokyny nadřízeného služebního orgánu; jiné povinnosti podle tohoto zákona nemá. Při své činnosti je povinen volit takové prostředky, které jsou způsobilé ke splnění jeho služebního úkolu a jimiž není jiným osobám způsobována bezdůvodná újma na jejich právech.

(6) Státní zástupce, který by byl příslušný k výkonu dozoru v přípravném řízení ohledně trestného činu uvedeného v odstavci 1, má povinnost pravidelně od příslušné služby policie vyžadovat a hodnotit údaje potřebné k posouzení, zda důvody pro použití agenta trvají a zda jeho činnost je v souladu se zákonem. Toto hodnocení předkládá bez odkladu soudci, který vydal povolení podle odstavce 4. O výsledku použití agenta příslušná služba policie vyhotoví záznam, který státnímu zástupci předloží.

(7) Pominou-li důvody pro nasazení agenta, soudce uvedený v odstavci 4 toto povolení zruší.

- **§ 34c Předstíraný převod věci**

Předstíraným převodem věci se pro účely tohoto zákona rozumí předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu věci, k jejímuž držení je obvykle třeba zvláštního povolení nebo jejíž držení je nepřípustné.¹

Výše uvedená zákonná úprava byla ale novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. z tohoto zákona vyňata a byla začleněna jako součást trestního řádu, tedy zákonem č. 141/1961 Sb. z důvodu výše uvedených. V díkci zákona o Policii tak zůstaly pouze podpůrné operativně pátrací prostředky, viz kapitola 4. Důvodem je skutečnost, že podpůrné operativně pátrací prostředky nemohou sloužit na rozdíl od prostředků uvedených v trestním řádu k pořízení důkazů v trestním řízení. Avšak i přes to lze podpůrné operativně pátrací prostředky v objasňování a odhalování trestné činnosti využít, a to zejména ke shromažďování informací.

2.2 Právní úprava po novele provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. a její přínos

Snahou zákonodárců, která je vedla k provedení právní úpravy operativně pátracích prostředků sloužících v boji proti pachatelům zvláště závažných trestných činů, trestných činů páchaných organizovanými skupinami na úseku zbraní, drog, korupčního jednání, organizované majetkové a násilné trestné činnosti, bylo jejich maximální využití k zajištění důkazů v trestním řízení. Zásadní přínos úpravy, kterou přinesl zákon č. 265/2001 Sb. je především zajištění procesní využitelnosti výsledků použití operativně pátracích prostředků pro další trestní řízení, což nebylo možné podle tehdy stávajícího stavu se změnou ochrany lidských práv jiným způsobem uskutečnit. Objasňování této závažné kriminality jinými metodami je velmi složité a mnohdy i nemožné. Samozřejmostí je, že největším zájmem pachatelů těchto závažných činů je, aby celá trestná činnost proběhla v co největším utajení a případný zisk z této činnosti byl zlegalizován a dále použit v běžném životě. Ne zřídka se stává, že všechny strany, které se na trestné činnosti podílejí, jsou v pozici pachatele trestného činu a nemají tudíž nejmenší zájem na jeho případném odhalení. Chybí zde tedy oznamovatel trestného činu

¹ Česko (Československo). Zákon č. 283/1991 Sb. České národní rady ze dne 21. června 1991 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 51, s. 1180–1189.

a poškozeným zůstává v těchto případech pouze veřejný zájem a společnost jako celek, která tuto trestnou činnost nevnímá, dokud s ní nepřijde jedinec do styku tváří v tvář. Jedná se zejména o trestnou činnost na úseku drogové kriminality, prodeje zbraní apod. V mnoha případech tak orgány činné v trestním řízení mají pouze podezření nebo podnět k prošetření skutečností, že určitá osoba, nebo osoby se dopouští nebo se hodlají dopustit trestné činnosti, avšak důkazní prostředky o této činnosti chybí. A zde je právě onen prostor, proč byla orgánům činným v trestním řízení dána možnost při odhalování závažných trestných činů využít instituty zakotvené v trestním řádu a zákoně o Policii ČR, které mohou účinně sloužit a usnadnit práci k tomu určeným složkám a zadokumentovat a zajistit zákonným způsobem důkazy důležité pro trestní řízení.

V souvislosti s operativně pátracími prostředky je nezbytné zmínit vůbec pojem operativně pátrací činnost jako celek. Operativně pátrací činností se rozumí činnost specializovaných orgánů, která má utajovaný charakter. Je totiž prováděna speciálními metodami a prostředky. Jedná se o širší pojem než operativně pátrací prostředky ve smyslu trestního řádu. K zabezpečení jednotného výkonu operativně pátrací činnosti byl vydán závazný pokyn policejního prezidenta (dále jen ZPPP) č. 190/2008. Zde je definováno, že operativně pátrací činností je postup oprávněných policistů při získávání poznatků o trestné činnosti, převážně utajovaným způsobem a při používání příslušných prostředků operativně pátrací činnosti v souvislosti s předcházením trestným činům, vyhledáváním, odhalováním, objasňováním a dokumentováním skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a v souvislosti s plněním úkolů policejních orgánů v trestním řízení, podrobnosti k postupu při používání jednotlivých prostředků operativně pátrací činnosti stanoví interní akty řízení.²

3 OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY JAKO PROSTŘEDEK K ODHALOVÁNÍ ZVLÁŠT ZÁVAŽNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ

3.1 Rozdělení a podmínky použití operativně pátracích prostředků, právní úprava

Z hlediska znění § 158b tr. řádu registrujeme jako operativně pátrací prostředky:

- předstíraný převod věci,

² ZPPP č. 190/2008 o operativně pátrací činnosti, čl. 1, odst. 2, písm. d).

- sledování osob a věcí,
- použití agenta.

V rámci odhalování a objasňování závažné kriminality může operativně pátrací prostředky používat jen pověřený policejní orgán, jehož pověří příslušný ministr. U útvarů Policie ČR pověření přísluší policejnímu prezidentovi. V čl. 1 ZPPP č. 190/2008 o operativně pátrací činnosti je upřesněno, že pro účely tohoto závazného pokynu se rozumí oprávněným policistou policista zařazený v útvaru nebo organizačním článku služby kriminální policie a vyšetřování.³

Pověřený policejní orgán, tedy oprávněný policista, může využívat operativně pátrací prostředky jen na základě zákona a v souladu se zákonem, jen je-li dostatečně odůvodněno podezření, že je nebo byl spáchán úmyslný trestný čin. Pověřené policejní orgány nesmějí při využívání operativně pátracích prostředků provokovat trestnou činnost nebo se jiným způsobem podílet na utváření skutkového děje tak, aby vzbuzovaly, vytvářely či usměrňovaly do té doby neexistující vůli, to znamená úmysl pachatelů trestný čin spáchat. Za takovou činnost však nelze považovat zákonem dovolenou činnost policie spočívající ve sledování a utváření podmínek pro realizaci (dokončení, dokonání) již páchané trestné činnosti.⁴

Společné podmínky pro použití operativně pátracích prostředků jsou stanoveny v § 158b tr. řádu. Zde je uvedeno, že se musí jednat o řízení o úmyslném trestném činu. Pro použití agenta jsou podmínky ještě přísnější. Zde zákon požaduje, aby probíhalo řízení o zvlášť závažném úmyslném trestném činu, pro trestný čin spáchaný ve zločinném spolčení nebo jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání nás zavazuje mezinárodní smlouva. Zde je patrné, že zákon vyžaduje striktně úmyslné zavinění a nemůže jít o trestný čin spáchaný z nedbalosti. Další podmínkou je, že používání operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení.⁵ Tuto podmínku lze vyložit tak, že informace získané prostřednictvím operativně pátracích prostředků musí vést pouze k odhalování trestných činů, zjišťování jejich pachatelů a nebo k předcházení trestným činům. Použití operativně pátracích prostředků je podmíněno také tím, že při jejich uplatnění lze práva a svobody osob, kterých se jejich použití týká, omezit jen v míře nezbytně nutné a to jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo kdyby bylo jinak jeho dosažení

³ ZPPP č. 190/2008 o operativně pátrací činnosti, čl. 1, písm. a).

⁴ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 935–962.

⁵ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 966–974.

podstatně ztížené. Tato podmínka obsažená v ustanovení § 158 odst. 2, písm. b) vyjadřuje v souladu se zásadou přiměřenosti a zdrženlivosti tzv. subsidiaritu použití operativně pátracích prostředků.

Při použití operativně pátracích prostředků se zpravidla získávají zvukové záznamy (diktafon, magnetofon, prostorový odposlech), obrazové záznamy (zpravidla skrytě umístěnou videokamerou, ale i fotoaparátem, digitální kamerou apod.) a jiné záznamy (záznamy získané prostřednictvím jiných technických prostředků, počítačů, chemických nástrahových prostředků apod.), které dále mohou sloužit jako důkaz v trestním řízení. Co se týče zvukových záznamů, je potřeba rozlišit záznam o uskutečněném telekomunikačním provozu tzv. odposlech a zjištění o něm, vedle pořizování záznamů při použití operativně pátracích prostředků, kdy je třeba na tyto instituty použít speciální právní úpravu.

3.2 Předstíraný převod

Jedná se o jeden ze základních operativně pátracích prostředků při odhalování a prokazování trestných činů na úseku drog, nelegálního obchodu a korupce. Před novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. bylo použití tohoto prostředku upraveno v zákoně o Policii ČR č. 283/1991 Sb. Podle ustanovení § 34 se předstíraným převodem věci rozumělo předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu věci, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení nebo jejíž držení je nepřípustné.⁶

Současná platná úprava je však jiná. Předstíraný převod je nyní zakotven pod § 158c trestního řádu. V nynější úpravě je uvedeno, že předstíraným převodem se rozumí předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž držení je nepřípustné, nebo která pochází z trestného činu, nebo která je určena ke spáchání trestného činu. Předstíraný převod lze uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce. Nesnese-li věc odkladu, lze předstíraný převod provést bez povolení. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen provádění předstíraného převodu ukončit a informace,

⁶ Česko (Československo). Zákon č. 283/1991 Sb. České národní rady ze dne 21. června 1991 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 51, s. 1180–1189.

které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. O předstíraném převodu sepíše policejní orgán záznam, který do 48 hodin doručí státnímu zástupci.⁷

Vzhledem ke skutečnosti, že strohá právní úprava by mohla mít za následek různorodé provedení oprávněnými orgány, v praxi je dále v platnosti závazný pokyn policejního prezidenta č. 197/2008, kterým se upravuje postup při dožádání a provádění předstíraného převodu. Tento pokyn vymezuje mimo jiné, že předstíraný převod provádí Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování, a dále upravuje samotnou přípravu a průběh převodu a způsob dokumentace provedení předstíraného převodu.

Trestní řád umožňuje pověřeným policejním orgánům provedení předstíraného převodu za podmínky, že se jedná v řízení o úmyslném trestném činu, kdy umožňuje předstírání právního úkonu spočívajícího v koupi, prodeji nebo jiném způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení (omamné látky, jedy, vojenský materiál, výbušniny, apod.), jejíž držení je nepřípustné (zakázané zbraně apod.), která pochází z trestného činu (úplatek, padělané peníze), nebo věc ke spáchání trestného činu určenou (zařízení na výrobu lihu, zařízení na výroby omamných a psychotropních látek). Jak vyplývá ze znění zákona, lze tedy předstírat smlouvu o koupi a prodeji, darovací smlouvu, ale i nabytí vlastnictví v dědickém řízení, přičemž zákonu nezáleží na tom, jakým právním předpisem by se smlouva, která je předmětem předstírání, řídila. Předstíraným převodem lze také samozřejmě provést převod abstraktních hodnot.

Z výše uvedeného vyplývá, že kritéria pro provedení předstíraného převodu jsou tedy širší, než tomu bylo v dřívější právní úpravě. Předstíraný převod zejména hraje hlavní roli v případech, kdy obě, nebo i více stran zapojených do spáchání trestného činu mají zájem na utajení svého jednání a jen zřídka kdy existují o takovém jednání důkazy. Následně tedy samotné použití předstíraného převodu a jeho zadokumentování pomocí zvukových, obrazových nebo jiných prostředků má velký význam především z důkazního hlediska a často může být pro odsouzení pachatele nezbytné. Povolení k předstíranému převodu vydává státní zástupce ve formě opatření, čili není potřeba jej doručovat a není proti takovému rozhodnutí stížnost přípustná. Aby takový nástroj byl skutečně operativní, lze jej provést i bez povolení. V takovém případě je policejní orgán povinen o povolení bezodkladně požádat, a pokud jej do 48 hodin neobdrží, je povinen

⁷ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 974–977.

provádění předstíraného převodu ukončit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl nijak nepoužít.⁸

Informaci takto získanou nelze v trestním řízení použít jako důkaz a ani jí nelze pro pořízení důkazu použít. V praxi by ve své podstatě takto nastalá situace znamenala, že by bylo informaci nutné získat jiným zákonným způsobem, a to tak, že by muselo být zřejmé, že nově získaná informace není v přímé návaznosti (analogii) na nezákonně získanou informaci. O provedení předstíraného převodu sepíše policejní orgán záznam, který ve lhůtě do 48 hodin doručí státnímu zástupci. Záznam obsahuje údaje o předstíraném převodu, osobách, mezi nimiž k němu došlo, v čem konkrétně předstíraný převod spočíval, zejména pak předmět předstíraného převodu. Záznam slouží státnímu zástupci k informaci o předstíraném převodu, nikoliv jako důkaz. Jako důkaz pak mohou sloužit obrazové, zvukové nebo jiné záznamy pořízené při předstíraném převodu ve smyslu § 158 odst. 3 tr. řádu doplněné protokolem ve smyslu ustanovení § 55 tr. řádu.

Samotné provedení předstíraného převodu lze doložit i jinými technickými prostředky např. jsou-li předmětem předstíraného převodu peníze, lze použít chemické nástrahové prostředky na označení bankovek jako podpůrný operativně pátrací prostředek. V tomto konkrétním případě se s provádějícím orgánem sepíše o tomto označení protokol, a pokud by tento nebyl k dispozici, tak je nutné provádějící policisty vyslechnout jako svědky. Případné důkazní břemeno pak spočívá ve vyhodnocení za použití kriminalistických metod nebo odborným vyjádřením případně znaleckým posudkem. Nežádka se ovšem v praxi setkáváme s tím, že pracovníci specializovaných útvarů jsou zváni jako svědci k hlavnímu líčení před soudem, aby byl důkazní prostředek soudem uznán.

Institut předstíraného převodu se stále častěji využívá v praxi v souvislosti s odhalováním trestné činnosti týkající se prodeje zbraní či drog. Při odhalování korupčního jednání je předstíraný převod používán jen výjimečně. Naopak v praxi se můžeme setkat často s tím, že předstíraný převod lze provádět prostřednictvím informátora. Informátorem se rozumí fyzická osoba, která poskytuje policii informace

⁸ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 976–977.

a služby takovým způsobem, aby nebyla vyražena její spolupráce s policií. Informátorovi lze poskytnout za jeho činnost finanční nebo věcnou odměnu.⁹

Informátorem se v těchto případech většinou stává osoba, která je zapojená v daném trestním jednání, toto jednání policii oznámí a rozhodne se s policií spolupracovat. Výhodné je to především z důvodu, neboť taková osoba se již podílí na trestné činnosti a je ve vztahu např. se sledovanou osobou, zatímco policista by si musel cestu k ní nejprve najít. Ovšem takovýchto případů není v praxi mnoho. Je nasnadě, že osoba mající prospěch z protiprávního jednání, těžko sama přijde na policii tuto skutečnost oznámit. Z toho vyplývá, že při odhalování této trestné činnosti nelze jen pasivně čekat a spoléhat na takového oznamovatele, ale policie v těchto případech musí postupovat z vlastní iniciativy a vytvořit si proti pachatelům dostatek možností k ofenzivnímu zásahu. Za významný prostředek k takové činnosti lze považovat právě institut předstíraného převodu.

3.2.1 Policejní provokace, pojem a význam

Základem provedení předstíraného převodu musí být vždy skutečnost, že osoba, vůči níž má být předstíraný převod uskutečněn, dala svým jednáním podnět, ze kterého vyplývá, že při dokončení jednání dojde ke spáchání trestného činu, jinými slovy požádá o úplatek, nabídne ke koupi zbraně nebo omamné a psychotropní látky. Pokud by tomu tak nebylo, ocitli bychom se již v rovině policejní provokace, která je nepřijatelná.

Policejní provokace není v našem právním řádu definována. Ústavní soud se však již ve své praxi s problémem policejní provokace setkal. Ústavní soud ve svém nálezu k policejní provokaci říká, že policejní provokací můžeme rozumět situaci, kdy policie vytvoří nebo se podílí na vytvoření předpokladů a podmínek pro spáchání trestného činu jinou osobou s tím, že v té osobě vzbudí pohnutku (úmysl) dopustit se jednání, které má založit její trestní stíhání. Ve svém nálezu dále uvádí, že v takovém případě se jedná o porušení čl. 39 Listiny základních práv a svobod a čl. 7 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, pakliže jednání státu (policie) se stává součástí skutkového děje celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá např. provokace či iniciování trestného činu jeho dokonání apod. Jinými slovy, je nepřijatelný takový zásah státu, nebo státní moci do skutkového děje, jenž ve své

⁹ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116.

komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání. Takové jednání policejních orgánů je rovněž v rozporu se základní zásadou zákonnosti trestního řízení obsaženou v § 2 odst. 1 trestního řádu, vyjádřenou rovněž v čl. 8, odst. 2 Listiny základních práv a svobod, kde je řečeno, že nikdo nemůže být stíhán jinak, než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon.¹⁰

Jak je z výše uvedeného patrné, policie nemůže sama bez dalšího nabídnout určité osobě účast na spáchání trestného činu (vyzvat osobu k prodeji zakázaných zbraní, nabídnou úplatek). Avšak jiná situace nastává, pokud policie navodí situaci, ve které se sama dotčená osoba může rozhodnout, zda se protiprávního jednání dopustí. Např. při prodeji zbraní a výbušnin může mít policista podezření, že nějaká osoba zbraně prodává a chce si toto podezření ověřit předstíranou koupí zbraně, musí nejdříve do prostředí proniknout, etablovat se v něm, mimo jiné i tím, že používá změněnou identitu a bude se chovat a oblékat tak, aby do tohoto prostředí zapadl. Takový policista se musí s prostředím ztotožnit, vytvořit kolem sebe jakýsi klamný obraz tak, aby získal pachatel důvěru a zájem s ním obchod uzavřít, neboť by se mohlo stát, že mu zbraně ke koupi nikdy nabídnuty nebudou. Kdyby však policista sám vyzval osobu podezřelou z prodeje zbraní k tomu, aby mu zbraně prodala, dopustil by se již policejní provokace.¹¹

Další modelovou situací může být i předstíraný převod úplatku. Představme si, že úředník odboru dopravy přijímá úplatky za obstarání protekčního čísla registrační značky např. 4 stejná čísla. Policista, který šetří podezření o tomto jednání, požádá o zápis vozidla do registru vozidel. V průběhu samotného procesu registrace vozidla může dát policista najevo např. během hovoru, že by měl zájem na přidělení protekční značky. Toto jednání ještě nedosahuje policejní provokace, neboť se jedná pouze o navození situace, ve které se samotný úředník provádějící registraci vozidla nachází každý den a může se svobodně bez nátlaku rozhodnout, zda o úplatek požádá či nikoliv. Záleží pouze na něm, zda žadateli oznámí, že takto se reg. značky nepřidělují a bude postupovat podle předpisů a tudíž jeho žádost vyřídí dle pořadí tak, jak byla podána a přidělí reg. značku, která je na řadě nebo projeví ochotu a za úplatek mu nabídne protekční číslo. Pokud by se tak stalo, úředník by se dopustil trestného činu přijímání

¹⁰ Česko. Ústavní soud. Nález Ústavního soudu č. 97/1999. [ze dne 22. června 2000]. In *Sbírka nálezů a ustanovení Ústavního soudu*. 2000, svazek č. 18, s. 345.

¹¹ Česko. Ústavní soud. Nález Ústavního soudu č. 100/2003 [ze dne 25. června 2003]. In *Sbírka nálezů a ustanovení Ústavního soudu*. 2003, svazek č. 30, s. 437.

úplatku již v okamžiku, kdy by se nabídl značku přidělit. Následně provedený předstíraný převod peněz policií by sloužil k získání důkazu o přijetí úplatku a neměnil by nic na skutečnosti, že trestný čin přijímání úplatku byl již dokonán.

Rozhodující tedy je, zda daná osoba spáchá trestný čin (např. požádá o úplatek) ze své vlastní pohnutky. Pokud by tomu tak nebylo, tedy vzbudila-li policie v někom prvotní úmysl přijmout úplatek, jednalo by se o policejní provokaci. Policejní orgán rovněž nemůže vytvářet skutkový děj, celou posloupnost úkonů, z nichž se trestní jednání skládá. Provádění předstíraného převodu v souvislosti s odhalováním protiprávního jednání by mělo být nepochybně provázeno používáním institutu sledování osob a věcí a odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Je totiž nezbytné zadokumentovat všechny aspekty těchto jednání.

3.3 Sledování osob a věcí

Dalším operativně pátracím prostředkem, který je zřejmě nejpoužívanější v policejní praxi, je sledování osob a věcí. Tento institut je upraven v ustanovení § 158d trestního řádu, kdy pod pojmem sledování osob a věcí rozumějme získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky.¹² Vzhledem k náročnosti provedení takového úkonu zákon svěřuje jeho provedení policejním orgánům ve smyslu ZPPP č. 190/2008 o operativně pátrací činnosti. Postup při vyžadování sledování osob a věcí pro účely trestního řízení je podrobněji upraven v ZPPP č. 209/2008. Zde je upraveno jaká specializovaná pracoviště samotné sledování provádějí, kdy se jedná o Útvar zvláštních činností SKPV, odbory operativní dokumentace krajských ředitelství a skupiny technické ochrany jednotlivých územních odborů.

Sledováním se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech, prováděné specializovanými pracovišti utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky.¹³ V takovém případě se musí vždy jednat o poznatky důležité pro objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících, že byl spáchán trestný čin a směřujících ke zjištění pachatele. Ke sledovaným osobám, nebo k osobám, které nakládají se sledovanou věcí je prováděno utajeně. Za technické prostředky lze považovat prostředky umožňující sledování na dálku (dalekohledy, technické

¹² ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 978.

¹³ ZPPP č. 209/2008, kterým se upravuje postup při vyžadování sledování, čl. 1.

prostředky k zjišťování pohybu vozidel), dále prostorové odposlechy, přístroje ke zjišťování obsahu zásilek, chemické nástrahy apod. Za jiné prostředky lze považovat vizuální pozorování sledovaných osob nebo pohyb věci oprávněným policistou.

V ustanovení § 158d trestního řádu jsou předpokládány tři základní typy sledování osob a věcí:

a) Obecné sledování osob a věcí uvedené v odstavci 1, při kterém nejsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, ani při něm není zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností, záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. K tomuto typu sledování není potřeba žádného povolení a je plně v pravomoci pověřeného policejního orgánu.¹⁴

V praxi má toto ustanovení význam především v případech, kdy je potřeba podezřelou osobu tzv. „hlídat“ před zadržením, to znamená zajistit, aby policejní orgán, který provádí zadržení, měl v každém okamžiku přehled o místě výskytu podezřelého. Opatření je významné zejména, když je potřeba v jeden okamžik zadržet více osob na různých místech tak, aby se mezitím vzájemně nevarovaly.

b) Druhým typem sledování zmíněným v odst. 2, je sledování, při kterém mohou být pořizované zvukové, obrazové nebo jiné záznamy. V tomto případě nelze za jiný záznam považovat úřední záznam sepsaný policistou po provedení sledování. K tomuto typu sledování je třeba písemného povolení státního zástupce. V případě, že má být pořizovaný záznam použit jako důkaz, musí k němu být připojen protokol, který sepíše ten, kdo sledování prováděl. Specializované útvary, které sledování provádějí, předávají zpracované záznamy a protokoly oprávněnému útvaru. V případě, že věc nesnese odkladu, provede se sledování bez povolení státního zástupce. Jedná se o případy, kdy by mohl být účel sledování zmařen, v době kdy je povolení opatřováno. Policejní orgán musí bezodkladně o toto povolení dodatečně požádat, a pokud jej do 48 hodin neobdrží, musí sledování ukončit a případně provedené záznamy zničit a nijak je nepoužít.

c) Třetím typem sledování, je specifické sledování, kterým je navíc od předešlých typů, zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností, záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků. Vzhledem k závažnosti zásahu do ústavně zaručených práv občanů, je nutné k tomuto typu sledování písemného povolení soudce, které vydává zpravidla na návrh státního zástupce. Sledování nelze provést bez povolení a žádat o povolení dodatečně.

¹⁴ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 978–985.

V praxi se jedná nejčastěji o případy instalování prostorových odposlechů do obydlí nebo o zjišťování obsahu korespondence bez jejího otevření. Při tomto úkonu však nesmějí být provedeny jiné úkony, než umístění technických prostředků. Týká se to zejména případů, které trestní řád upravuje zvláštní úpravou pro zásahy do základních lidských práv a svobod (např. domovní prohlídka, vydání věci).

Sledování lze provádět i bez splnění výše uvedených podmínek, pokud osoba, do jejíž práv a svobod má být sledováním zasahováno, s tím výslovně souhlasí. V tomto případě lze provádět všechny tři typy sledování. Tato osoba svůj souhlas dává písemně.¹⁵

Provozovatelé telekomunikačních služeb, pošty a dopravovatelé zásilek jsou povinni poskytovat policejnímu orgánu provádějícímu sledování nezbytnou součinnost.¹⁶ Oprávněné útvary a odbory operativní dokumentace vyžadují data související s poskytováním telekomunikačních služeb výhradně prostřednictvím útvaru zvláštních činností. Samotné záznamy o sledování a připojený protokol s náležitostmi § 55 a § 55a tr. řádu lze použít jako důkaz i v jiné trestní věci za splnění podmínek, že v dané věci je vedeno trestní řízení pro úmyslný trestný čin, nebo jestliže s tím souhlasí osoba, jíž bylo zasahováno sledováním do jejích práv.

V rámci současné praxe složek služby kriminální policie a vyšetřování je při odhalování a dokumentování závažných trestných činů sledování osob a věcí využíváno poměrně často. Sledování osob přináší cenné informace o udržovaných stycích sledované osoby, denním režimu a jejím chování. Bohužel v praxi zadokumentováním tohoto styku však výstup ze sledování končí. Jen ve výjimečných případech se podaří zadokumentovat např. obsah rozhovoru u stolu v restauraci, či uskutečnění samotného předání věci.

Z taktického hlediska, pokud je sledování využíváno na podezřelou osobu dlouhodobě, je vhodné tento operativně pátrací prostředek nakombinovat např. s odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu podle § 88 tr. řádu, zvláště v situaci, že k osobě není k dispozici jiný informační zdroj, který by mohl poskytnout k osobě informace o jejím pohybu během dne, schůzkách, kontaktech. Vzhledem k tomu, že zejména sledování pohybu osoby je mimořádně náročné na personální a materiální kapacitu specializovaných pracovišť, které sledování provádějí, je nezbytné

¹⁵ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 978–984.

¹⁶ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 979.

osobu tzv. „podržet“ z jiných zdrojů a nemá smysl zbytečně využívat kapacity specializovaných útvarů v době, kdy sledovaná osoba neplánuje schůzku či jednání, které by bylo pro trestní řízení významné a předejde se také případnému prozrazení nasazení operativně pátracího prostředku. Současná praxe plně využívá těchto dalších podpůrných metod k udržení utajení sledování, kdy pokud se zjistí např., že sledovaná osoba má u sebe svůj mobilní telefon, stanoví se její poloha za pomoci monitoringu mobilního telefonu, osoba se kontaktuje v místě bydliště, a pak třeba až na místě schůzky. Za zmínku jistě stojí i skutečnost, že v dnešní době již i na území našeho státu fungují odborné firmy, které se specializují na obranu proti sledování, nabízejí fyzickou ochranu před sledováním apod.

Pokud se jedná o pořizování zvukových záznamů např. za pomoci prostorového odposlechu, pak tento prostředek je významný především v případech, kdy máme informaci, že na určitém místě dojde k jednání, které by mohlo být ve sledované trestní věci významné. Takové jednání může zpravidla probíhat v kanceláři, v bytě, ale i na místech veřejně přístupných, např. v kině. Pokud je předpoklad, že při jednání dojde k dokonání trestného činu, je na místě o tomto pořídit obrazové záznamy, a to jak na veřejném prostranství, tak pokud to bude technicky možné i v kanceláři. Vše je odvislé od konkrétní situace a časové náročnosti takové přípravy.

Zkušenosti z policejní praxe však ukazují, že samotné pořízení obrazových a jiných záznamů ze sledování v dnešní době nedostačují k usvědčení pachatelů. Pokud např. z prostorového odposlechu či z odposlechu telekomunikačního provozu nevyplyne důvod předání finanční hotovosti, o které bude pořízen obrazový záznam, mezi sledovanou osobou a jejím kontaktem, budou obě strany po zadržení vypovídat, že se např. jedná o vrácení dluhu, či zapůjčení vozidla z titulu vzájemného přátelství a ocitneme se v případě důkazní nouze, protože se nám nepodaří prokázat, že se jedná o platbu v souvislosti s trestnou činností.

V každém konkrétním případě je tedy potřeba zvolit kombinaci různých operativně pátracích prostředků, dalších prostředků dle trestního řádu a podpůrných operativně pátracích prostředků dle zákona o Policii ČR v závislosti na vývoji operativní situace. U dlouhodobějších rozpracování zločineckých struktur je vhodné užití dalšího operativně pátracího prostředku zakotveného v trestním řádu a tím je použití agenta.

3.4 Použití agenta

Dalším a na provedení v praxi asi nejnáročnějším operativně pátracím prostředkem je použití agenta. Tato problematika je upravena v § 158e tr. řádu. Agentem se v tomto případě rozumí příslušník Policie České republiky plnící úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem, vystupující zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti.¹⁷ Tento institut se používá zejména pro složitější případy, kdy je nutné proniknout do struktury určité organizace či skupiny lidí, o nichž existuje podezření, že se dopouštějí trestního jednání. Toto jednání je podmíněno tím, že se musí jednat o zvláště závažný úmyslný trestný čin, o trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení nebo o jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání nás zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. Zde je patrné, že podmínky pro použití tohoto operativně pátracího prostředku jsou podstatně přísnější než u ostatních operativně pátracích prostředků.

Organizovaný zločin využívá různé praktiky jako prostředek dosahování svých cílů. Stalo se pravidlem, že zločinecké organizace pronikají do státní správy a samosprávy, kdy jejich jednání již nemá charakter jen poskytování jednorázových úplatků úředníkům státní správy či samosprávy, ale může spočívat v určitém dlouhodobém ovládnutí určitého regionu či obchodního prostředí. Posléze může nastat stav, kdy orgány státní správy, samosprávy, politické špičky a i orgány činné v trestním řízení, jednají automaticky tak, aby členům zločinecké organizace vyhověly. Jakkoliv se to může v prvopočátku zdát v našich podmínkách nepravděpodobné, praxe a informace pronikající z médií ukazují, že tato situace je v některých regionech realitou. Např. zmanipulované konkurzy, Berdychův gang, ovlivňování členů poslanecké sněmovny apod.

Oprávnění použít agenta svěruje zákon pouze policejnímu orgánu Policie České republiky nikoliv tzv. jiným policejním orgánům.¹⁸ Samotný postup při použití agenta je blíže vymezen v závazném pokynu policejního prezidenta č. 194/2008. Za oprávněný útvar k vyžádání použití agenta je zde taxativně uveden útvar nebo organizační článek služby kriminální policie a vyšetřování. Samotné provedení pak náleží Útvaru speciální činnosti služby kriminální policie a vyšetřování. Použití agenta je operativně pátrací

¹⁷ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 986.

¹⁸ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 986–996.

prostředek, kterým se utajeně získávají a dokumentují skutečnosti důležité pro trestní řízení o osobách a věcech na místech veřejně i neveřejně přístupných.¹⁹

Trestní řád nabízí postupy, kterých lze využít k přípravě či k ochraně agenta. Za účelem zastření totožnosti agenta je umožněno vytvořit legendu o jeho osobní existenci, dokonce mohou být osobní údaje, které vyplývají z této legendy zavedeny do informačních systémů. Dále je možné k zastření jeho totožnosti provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je zapotřebí zvláštní oprávnění, povolení nebo registrace. Samozřejmě se zpravidla zastírá příslušnost agenta k Policii České republiky. Použití agenta povoluje soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je činný státní zástupce vrchního státního zastupitelství, který je oprávněn podat návrh na použití agenta. Agentovi je uložena povinnost, aby při své činnosti volil takové prostředky, které jsou způsobilé ke splnění jeho služebního úkolu a jimiž není jiným osobám způsobována újma na jejich právech. Jinak je ve své činnosti v podstatě neomezen jinými povinnostmi. Povinnosti podle zákona o Policii se na něj nevztahují. Agent může plnit své úkoly i na území jiného státu. Pro jeho vyslání do zahraničí musí být získán souhlas příslušných orgánů státu, kde má působit. O vyslání agenta do zahraničí rozhoduje policejní prezident.

Skutečnosti, které vyplývají z činnosti agenta, slouží především k operativně pátracím účelům. Agent může při své činnosti pořizovat zvukové, obrazové a jiné záznamy, a pokud jsou tyto doplněny protokolem, je možno jich využít jako důkaz pro trestní řízení. Existuje i možnost vyslechnout agenta jako svědka za použití ustanovení § 55 odst. 2 tr. řádu, ale tento důkaz by měl být využíván zcela výjimečně.

Účast na činnosti zločinného spolčení nebo podpora zločinného spolčení s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení je důvodem vylučujícím protiprávnost, jestliže se tohoto jednání dopustí agent. Beztrestným není agent, který zločinné spolčení založil nebo zosnoval. Ke sledování osob a věcí dle § 158d, odst. 1, 2 tr. řádu agent nepotřebuje další povolení. Pokud by však zasahoval sledováním do nedotknutelnosti obydlí, potřebuje povolení soudu. Stejně tak potřebuje povolení státního zástupce k provedení předstíraného převodu, kdy státní zástupce by se měl soustředit na to, zda činnost agenta neprovokuje trestnou činnost, či se jiným způsobem aktivně nepodílí na utváření skutkového děje tak, aby byl vzbuzován či usměrňován do té doby neexistující úmysl trestný čin spáchat.

¹⁹ ZPPP č. 194/2008, kterým se upravuje postup při použití agenta, čl. 1.

Otázkou zůstává, nakolik je současná koncepce ochrany agenta dostačující a jak dalece je agent chráněn v případě, že bude nucen spáchat trestný čin při působení ve zločinecké organizaci za účelem svého utajení, získání důvěry zločinecké organizace nebo z důvodu, aby se vyhnul riziku smrti či ublížení na zdraví.

3.5 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Při odhalování zvláště závažných trestných činů má mimořádný význam institut odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Tento institut je zakotven v trestním řádě v oddíle šestém, hlavy čtvrté nazvané zajištění osob a věcí. Nejedná se tedy o klasický operativně pátrací prostředek, avšak samotné provedení operativně pátracích prostředků by se bez tohoto institutu již v dnešní době neobešlo. Samotnou právní úpravu nalezneme pod § 88 trestního řádu a po novele zákonem č. 265/2001 Sb. i v ustanovení § 88a trestního řádu. Ustanovení § 88 o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je zaměřeno na právě a v budoucnu probíhající telekomunikační provoz, zatímco ustanovení v § 88a je zaměřeno na údaje o již v minulosti uskutečněném telekomunikačním provozu. Podle tohoto ustanovení tak mohou být získány pouze údaje o aktivním a pasivním volání (čísla, na která a ze kterých bylo voláno, délka hovoru, případně čas hovoru a místo kde byla mobilní stanice v době volání tzv. buňku, IMEI použitých telefonních aparátů). V žádném případě nelze takto zjistit obsah hovoru nebo textových zpráv. Za prostředky telekomunikačního provozu je považován telefon, mobilní telefon, telefax, vysílačky, elektronická pošta.

3.5.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88 trestního řádu

Při odhalování a objasňování trestné činnosti, lze využívat odposlech a záznam telekomunikačního provozu za splnění jedné z následujících podmínek, a to v případě, že je vedeno trestní řízení pro některý zvláště závažný úmyslný trestný čin nebo jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. Jsou zde tedy stanoveny podobně přísné podmínky jako u použití agenta.

Další podmínkou pro užití tohoto institutu je předpoklad, že v rámci telekomunikačního provozu budou sděleny významné skutečnosti pro trestní řízení. Při odhalování trestných činů je považováno za významné zadokumentování styků

podezřelého s osobami, které se bezprostředně podílí na spáchání trestného činu, nebo jeho spáchání napomáhají.²⁰

Ovšem jak současná praxe ukazuje, rozhodně si nejde dělat ambice, že prostřednictvím telekomunikačního provozu se budou sdělovat takové skutečnosti, které by přímo pomohly k usvědčení pachatele, jako požadavky úplatku, nabídky úplatku, jeho zprostředkování nebo domlouvání se na jeho výši, sjednávání nákupu či prodeje drog, zakázaných zbraní nebo organizace krádeží a dělba práce organizované skupiny pachatelů. Takto citlivé informace o místě a času schůzky bývají řešeny vždy při osobním jednání. Nicméně právě zde se ukazuje potřeba kombinace tohoto institutu s operativně pátracím prostředkem např. sledování osob a věcí, kdy informace o místě a času schůzky může přispět k zadokumentování trestního jednání. Organizované skupiny nezdědka používají ke komunikaci v rámci organizace šifry zastírající přesný význam hovoru vedeného po telefonu (pro zboží nebo peníze užívají naprosto jiných názvů se zbožím nesouvisejícím, pro převod peněz rovněž tak, např. z médií velice známá a v současné době zlidovělá věta „Pět na stole v českých“ související s převodem peněz v rámci ovlivnění výběrového řízení). Zejména z těchto výše uvedených důvodů je třeba, aby osoba pořizující záznam měla dostatek zkušeností z praxe a povědomí o účelu prováděného záznamu a dokázala, byť ze šifrovaného záznamu, vytěžit maximum informací potřebných pro trestní řízení a pořízení důkazních prostředků.

K nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydává v přípravném řízení na návrh státního zástupce příkaz soudce. Tento příkaz musí být vydán písemně a musí být odůvodněn. Zpravidla bývá ve stupni utajení „vyhrazené“. Jedná se o rozhodnutí svého druhu, nejde tedy o usnesení. Doba, na kterou lze odposlech nařídit, je maximálně šest měsíců. Tuto dobu lze i opakovaně prodloužit.²¹

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky. K upravení postupu při vyžadování odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu byl vydán ZPPP č. 225/2008. Podle tohoto závazného pokynu odposlech a výpis pro potřeby všech orgánů Policie České republiky činných v trestním řízení provádí Útvar zvláštních činností služby kriminální policie a vyšetřování.²²

²⁰ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 539–551.

²¹ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 539–551.

²² ZPPP č. 225/2008, kterým se upravuje postup při vyžadování odposlechu, čl. 1.

Aby mohl být posléze odposlech a záznam telekomunikačního provozu použit jako důkaz, je nutné k němu připojit protokol, ze kterého vyplývají údaje o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu, jakož i o osobě, která záznam pořídila. V praxi se vyhotovují pro potřeby soudu doslovné přepisy hovorů.

3.5.2 Údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu dle § 88a trestního řádu

Při odhalování trestných činů se tento institut využívá například v počátečních fázích vyšetřování, kdy je třeba zjistit kontakty a styky podezřelého nebo v už proběhlé trestné činnosti, kdy je potřeba zjistit, zda podezřelý byl a nebo nebyl na trestním jednání účasten. (odcizený telefon z loupeže). Zpracováním a vyhodnocením takto zjištěných informací lze stanovit okruh osob, které mohou být účastníky trestněprávního vztahu (např. telefonické kontakty podezřelé osoby, pravidelný telefonický kontakt s osobou nebo osobami účastnících se na spáchání trestného činu, kontakt kurýra zajišťujícího dovoz drog do okresního města apod.)

Jestliže jsou z provedených výpisů telekomunikačního provozu zjištěny takovéto podezřelé styky, může to být jeden z argumentů pro následné vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 trestního řádu. Pokud je předmětem vyšetřování organizovaná skupina nebo zločinné spolčení, pak mohou být pečlivou analýzou těchto údajů získávány informace o jednotlivých členech, rozsahu jejího vlivu, předmětem její činnosti apod.

Tohoto institutu se využívá pouze v případě, že je vedeno trestní řízení. Podmínkou pro vyžádání údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu je skutečnost, že musí jít o zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení. Jedná se o údaje, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství nebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat. V praxi jsou vyžadovány tímto způsobem údaje o úplné komunikaci telefonní stanice za posledních šest měsíců zpětně např. (výpis buněk mobilních operátorů přes které stanice prováděla komunikaci, výr. čísla použitých mob. telefonů, čísla použitých karet SIM v daném telefonu apod.). V přípravném řízení vydává soudce, zpravidla na návrh státního zástupce písemný a odůvodněný příkaz právníkům nebo fyzickým osobám, vykonávajícím

telekomunikační činnost, aby tyto informace sdělily státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.²³

Bez příkazu může orgán činný v trestním řízení nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu, nebo jej provést i sám, a to i tehdy, je-li vedeno trestní řízení pro trestný čin a pokud s tím účastník odposlouchávané stanice souhlasí.²⁴ Vyžádání údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu se v tomto případě uskuteční opatřením, ke kterému se připojí písemný souhlas uživatele.

V praxi je realizace výpisů o uskutečněném provozu opět zajišťována prostřednictvím nižšího organizačního článku Policie České republiky, útvaru zvláštních činností, který požadované informace předá dožadujícímu orgánu činnému v trestním řízení.

V souvislosti s odposlechem a záznamem telekomunikačních hovorů lze v současnosti zaregistrovat celospolečenskou debatu na toto téma, vedenou především veřejnými médii za účelem zviditelnění se. V politické sféře bylo za posledních několik málo let zaregistrováno mnoho kauz, kde mělo figurovat zneužívání právě výše zmiňovaných odposlechů v boji politických stran a ve snaze ovlivnit kontrolu nad ekonomickou sférou vlivu např. ve výběrových řízeních u státních zakázek. Do povědomí se vžil termín tzv. policejní odposlechy. Určitá skupina politiků využila rozpoložení části české veřejnosti a vybuodovala si na tomto institutu politické body a prosadila některé inovace, které nebyly ku prospěchu věci. Proč se tomu tak stalo, jestli z neznalosti prostředí a věci, a nebo z důvodu, že bylo politicky nutné přibrzdit orgány v činném řízení při odhalování závažné hospodářské kriminality, to už se asi nikdy nedozvíme.

Zejména opakovaně omílaná věta o nárůstu policejních odposlechů působila v té době jako rozbuška na politické scéně. Při zjišťování příčin a hodnocení míry nárůstu nařizovaných a provedených odposlechů telekomunikačního provozu se musí brát na zřetel zejména aktuální vývoj na telekomunikačním trhu. Obecným trendem v posledních letech v celosvětovém měřítku je masivní rozvoj moderních informačních a komunikačních technologií mezi široké vrstvy obyvatelstva. Ten přináší nejen významný vznik podílu moderních elektronických prostředků na všech činnostech společnosti, ale především výrazné změny v komunikaci. Komunikace se stává

²³ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 551–555.

²⁴ ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. s. 551–555.

flexibilnější, zvyšuje se mobilita komunikačních prostředků a mění se i vlastní komunikační chování účastníků, hovory se stávají častějšími a obsáhlejšími a v rámci veřejnosti dochází k nárůstu počtů telefonních stanic. Častější využívání odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu souvisí také se stále se zvyšující profesionalizací, organizovaností a technickou vybaveností pachatelů závažné trestné činnosti.

Samotné komunikační technologie jsou v současné době jedním z nejdůležitějších a nejčastěji používaných prostředků organizovaného zločinu sloužícího k zajištění chodu těchto organizací ve všech strukturních úrovních těchto organizací. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je mnohdy jediný způsob, jak pachatele odhalit a následně jej usvědčit. Zejména u případů, kdy jsou úkolovány organizačně nižší články zločinecké organizace, a to bez jakéhokoli důvodu k osobnímu setkání, kdy jsou využívány zpravidla tzv. telefony na jedno použití, je počet takových nařízených odposlechů veliký. Je to dáno především tím, že v rámci organizovaných zločineckých skupin je v současnosti každý z členů dobře obeznámen s možnostmi a úskalími policejní operativní práce a technickým vybavením policie, kdy lze realizovat odposlech telefonních hovorů nejen pomocí SIM karty, tedy telefonního čísla, ale i IMEI telefonní stanice.

Vzhledem k těmto veřejně známým informacím a u nás tomuto trendu prozatím nahrávající legislativě, kdy lze stále anonymně zakoupit telefonní přístroj i anonymní účastnické číslo, je současná praxe taková, že pro uskutečnění zájmového telefonního hovoru bývá využívána vždy jedna telefonní stanice a jedna SIM karta, kdy účastníci tohoto hovoru ihned po jeho uskutečnění telefonní stanici a kartu SIM zahazují, a to odděleně a pro uskutečnění dalšího hovoru použijí novou SIM kartu s novým přístrojem, případně pachatelé vlastní několik desítek telefonních stanic a stovky aktivačních SIM karet, kdy pro každý jednotlivý hovor užívají různé kombinace přístrojů a karet. Z toho je jasně patrné, že na takto nastavený celospolečenský trend musí reagovat i orgány činné v trestním řízení a za důsledek lze považovat právě velký nárůst realizovaných záznamů a odposlechů telekomunikačního provozu.

Z dostupných statistik uveřejněných na webových stránkách Ministerstva vnitra vyplývá, že největší rozmach uskutečněných odposlechů byl na přelomu let 1999–2000, kdy nárůst činil až 58 % oproti létům předešlým. Každoroční nárůst pak v průměru činil zhruba 17 % a k nepatrnému zvýšení došlo pak v letech 2003. Z praxe a dalšího

celospolečenského vývoje a dostupnosti komunikačních technologií je jasné, že počet realizovaných odposlechů by musel neustále narůstat. Je jasné, že počet realizovaných návrhů nemusí nutně korespondovat s počtem odposlouchávaných telefonních linek z již výše uvedených důvodů. Pokud porovnáme nárůst počtu užívaných telefonních stanic v rámci celé republiky a s tím počet realizovaných odposlechů, zjistíme, že počet odposlechů je procentuelně pořád ve stejné výši, na konstantní úrovni, vzhledem k počtu telefonních stanic. Z průzkumů dostupných na stránkách ministerstva vnitra jasně vyplývá, že naše republika se v počtu realizovaných odposlechů či záznamu telekomunikačního provozu v poměru na počet telefonních stanic vůči počtu obyvatel nijak nevymyká průměru odposlechů realizovaných v ostatních zemích Evropské unie, i když v mnoha zemích včetně Slovenska je již legislativně upravena problematika anonymních aktivačních SIM karet.

Na závěr této kapitoly je tedy důležité si připomenout, že tento prostředek je využíván jako prostředek pro získávání informací důležitých pro trestní řízení a jejich zajištění jako důkazu. Jeho použití je pevně upraveno v zákoně. Prostřednictvím odposlechu je možné získat informace vedoucí ke zjištění konkrétních osob pachatelů či objasnění zvláště závažné trestné činnosti, k rozkrytí vazeb v rámci organizovaných skupin pachatelů, definici a roli jednotlivých pachatelů v rámci struktury organizované skupiny a zejména pak k získání důležitých důkazních materiálů pro potřeby řízení před soudem. Navíc přímý dozor nad použitím tohoto prostředku pak má dozorující státní zástupce, na jehož návrh pak o použití či nepoužití odposlechu v dané věci rozhoduje soudce. Z výše uvedeného vyplývá, že samotná kontrola použití tohoto prostředku je přinejmenším vysoká. Přesto zákonodárci pod tlakem médií a často možná i z vlastního zájmu opakovaně použití tohoto prostředku zpřísnili, a to zejména neustále se zvyšujícími nároky na závažnost trestného činu. Naposledy se to promítlo po přijetí nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., kde použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu na územních odborech služeb kriminální policie a vyšetřování je u některých trestných činů, kde to bylo doposud možné, v oblasti sci-fi. Např. u organizovaných krádeží motorových vozidel, které jsou v České republice velkým problémem, prokazovat místo půlmilionové škody škodu pět milionovou, je opravdu těžko představitelné. Ve výsledku ovšem je potřeba si položit otázku, komu tím vlastně prospějeme a jestli to není k neprospěchu slušným lidem.

4 PODPŮRNÉ OPERATIVNĚ PÁTRACÍ PROSTŘEDKY

V rámci odhalování závažných trestných činů jsou zpravidla využívány podpůrné operativně pátrací prostředky, a to buď samostatně zejména v počátku šetření nebo častěji v kombinaci s využitím operativně pátracích prostředků podle trestního řádu. Oprávnění policisty k používání podpůrných operativně pátracích prostředků je upraveno v zákoně č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Podle ustanovení § 72 se podpůrnými operativně pátracími prostředky rozumí informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky. Tyto využívá policista při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby.²⁵ Tyto prostředky jsou v zákoně o policii vymezeny taxativně a mohou být použity buď všechny, nebo kterýkoliv z nich dle okolností případu.

4.1 Informátor

Zastavme se ale jednotlivě u každého z nich, kdy jeden z nejvýznamnějších podpůrných operativně pátracích prostředků je informátor. Informátorem se dle § 73 rozumí fyzická osoba, která poskytuje policii informace a služby takovým způsobem, aby nebyla vyzrazena její spolupráce s policií.²⁶ V souvislosti s odhalováním zejména trestných činů organizovanou skupinou pachatelů, která se specializuje na určitý druh trestné činnosti (např. organizované krádeže vozidel, trestné činy na úseku výroby a distribuce drog apod.), má informátor velký význam. Informátora zpravidla získávají oprávnění policisté služby kriminální policie a vyšetřování, a to zejména s přihlédnutím k bezpečnostní situaci, k jeho vhodnosti a schopnostem opatřovat informace při předcházení trestným činům. V praxi se jedná o osobu, která se zpravidla pohybuje v zájmovém prostředí a disponuje relevantními informacemi. Informátor, který požívá důvěru v prostředí, kde se pohybuje, může zajistit informace, ale i důkazy o osobách, které trestnou činnost páchají nebo organizují. Zde je dobré si připomenout, že smyslem uvedených prostředků a jejich používání je nejen předcházení páchání trestné činnosti, ale směřují i ke zjišťování jakékoliv trestné činnosti. Takže nejde o nějaké bezmyšlenkovité „práskání“, ale o cílenou, řízenou snahu získat od důvěryhodné osoby,

²⁵ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116.

²⁶ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116.

byť za úplatu, relevantní využitelnou informaci, která by napomohla k odhalení trestné činnosti. Zákon o Policii žádným způsobem neupravuje faktické používání, oprávnění a povinnosti související se získáním a využitím informátora.

Konkretizace této právní úpravy a problematika jeho faktického používání je přenechána závaznému pokynu policejního prezidenta č. 193/2008. Informátorem se pak tedy rozumí fyzická osoba, která dovršila věk rozhodný pro vznik trestní odpovědnosti, a která poskytuje Policii České republiky informace nebo služby při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby, tyto informace a služby poskytuje takovým způsobem, aby nebyla vyražena její spolupráce s policií.²⁷ Překážkou pro spolupráci s informátorem by nemělo být ani jeho společenské postavení, vzdělání, náboženské vyznání či ateismus, politické přesvědčení, národnost, státní příslušnost či pohlaví. Může se obecně jednat o jakoukoliv fyzickou osobu, která vědomě, dobrovolně a utajovaným způsobem spolupracuje s policií. Z povahy věci vyplývá, že informátorem nemůže být osoba právnická. Je navíc zřejmé, že jím nikdy nemůže být jiný policista. Osoba informátora nemá žádný vztah k policii. V rámci utajení jeho činnosti totožnost informátora zná pouze oprávněný policista, který jej získal ke spolupráci a dále ji může znát bezprostředně nadřízený služební funkcionář. O každém informátorovi je vedena samostatná karta, kde je uvedena jeho totožnost, krycí jméno, datum zahájení spolupráce a způsob spojení s informátorem jako např. telefonní spojení, používané heslo, dohodnuté místo a čas apod.

Kartu uloženou v zapečetěné obálce, která je považována za utajovanou písemnost, může otevřít jen oprávněný policista, který získal informátora ke spolupráci, nebo obálka může být otevřena s jeho souhlasem. Bez souhlasu tohoto policisty lze uvedenou obálku otevřít např. v případě jeho smrti nebo z důvodu, že je pohřešovaný. Informátor poskytuje informace nebo služby policii vědomě. Motivačním prvkem mohou být zejména jeho emoce, pocit důležitosti, snaha potlačit konkurenci a finanční nebo jiné pohnutky. Rizikovým motivačním prvkem může být jeho snaha proniknout do policejního prostředí a zmařit plnění úkolů policie.²⁸ Zde potom hovoříme o tzv. rizikovém informátorovi, který závažným způsobem porušuje pokyny řídicího policisty, opakovaně uvádí nepravdivé či hrubě zkreslené informace, vyzradí spolupráci s policií, spáchá v průběhu své spolupráce s policií zvláště závažný úmyslný trestný čin

²⁷ ZPPP č. 193/2008 o využívání informátorů, čl. 1, písm. a).

²⁸ ZPPP č. 193/2008 o využívání informátorů, čl. 2, odst. 1.

nebo se dopouští jiného jednání, v jehož důsledku vzniká nepřiměřené riziko policii, policistům, informátorovi nebo jiné osobě.²⁹ Informátorovi lze za jeho činnost poskytnout finanční odměnu. Výdaje na tuto odměnu se hradí ze zvláštních finančních prostředků, což jsou finanční prostředky používané oprávněnými policisty k úhradě některých výdajů spojených s používáním operativně pátracích prostředků a ostatních podpurných operativně pátracích prostředků.

Závěrem snad jen to, že spolupráce informátora s orgány činnými v trestním řízení či oprávněnými útvary policie je vždy společensky žádoucí a v boji proti zločinu v jakékoliv jeho podobě a formě absolutně nepostradatelná přesto, že používání informátorů bylo dlouhou dobu veřejností považováno a vnímáno jako něco "nedemokratického". Vzhledem k úrovni a nárůstu kriminality ve společnosti se občané cítí být ohroženi a někteří z nich pociťují potřebu spolupracovat s policií či orgány činnými v trestním řízení. Tohoto stavu je možné a dokonce žádoucí a potřebné využívat ke zvýšení efektivity při získávání informací a plnění úkolů policie.

4.2 Zvláštní finanční prostředky

K pojmu zvláštní finanční prostředky si musíme nejprve upřesnit o jaké finanční zdroje se zde jedná. V praxi se můžeme setkat např. se zvláštními finančními prostředky určenými na použití v souvislosti s poskytováním zvláštní ochrany a pomoci svědkům apod. V našem případě se ale jedná o pojem jiný, který je upravený v Nařízení Ministerstva vnitra č. 59/2008, který přesně definuje, že pojmem zvláštní finanční prostředky se rozumí vyčleněné finanční prostředky, které jsou používány k úhradě některých výdajů při předcházení trestným činům, v souvislosti se získáváním poznatků o trestné činnosti, používáním podpurných operativně pátracích prostředků, používáním operativně pátracích prostředků a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby, přičemž na nakládání se zvláštními finančními prostředky se nevztahují právní předpisy upravující hospodaření s peněžními prostředky státu.³⁰ Zvláštní finanční prostředky se dají využít pro velikou škálu policejních činností při výkonu operativní činnosti. Tyto prostředky může používat oprávněný policista zpravidla zařazený na službě kriminální policie a vyšetřování a lze z nich hradit jednak výdaje související s výkonem služby, které není nutno prokazovat účetními doklady; jedná se o výdaje

²⁹ ZPPP č. 193/2008 o využívání informátorů, čl. 1, písm. j).

³⁰ Česko. Ministerstvo vnitra. Nařízení Ministerstva vnitra č. 59/2008 ze dne 24. listopadu 2008 o nakládání se zvláštními finančními prostředky, čl. 1, písm. a).

vznikající např. při získávání poznatků o trestné činnosti ze zájmového prostředí za případného využití krycího prostředku – činnosti, získávání, využití a činnosti informátora, předstíraném převodu nebo s jeho prováděním související, sledování osob a věcí, přípravě, ochraně a použití agenta, dále finanční nebo věcné odměny informátorům, které se neprokazují potvrzeními těchto osob, nebo např. výdaje spojené se získáním a používáním krycích prostředků (s výjimkou krycích dokladů), které se, pokud to okolnosti dovolují, prokazují účetními doklady (pokladní bloky, paragony, podací lístky poštovních poukázek, platební doklady soustředěného inkasa apod.); jedná se například o vybavení krycích prostorů potřebným zařízením, nájemné, spotřebu energie, pojistné, úklid nebo pohoštění, dále pro nákup materiálových prostředků, který se, pokud to okolnosti dovolují, prokazuje účetními doklady; jedná se zejména o nákup garderoby a maskovacích prostředků pro účely získávání poznatků o trestné činnosti ze zájmového prostředí, nebo např. výdaje spojené s cvičnými akcemi v policejních školách.³¹

Evidenci těchto finančních prostředků má na starosti určený pokladník, což je policista nebo zaměstnanec policie a kontrolu nad těmito prostředky a výdaji má vedoucí policista oprávněného policisty. K samotné evidenci zvláštních finančních prostředků se vede celá řada dokumentů, jako např. deník provozních záloh, finanční svazek atd. Pokud se nejedná o jednorázové platby např. za vstupy do kin, veřejných akcí, jízdenka MHD apod. např. při sledování osob a pořídí se ze zvláštních finančních prostředků movitý majetek, pak tento majetek pořízený ze zvláštních finančních prostředků se eviduje u útvarů (organizačních článků), z jejichž pokladny zvláštních finančních prostředků byly výdaje spojené s jeho pořízením hrazeny.³² Z výše uvedeného je patrné a je důležité si uvědomit, že bez zvláštních finančních prostředků by byla dnes policie v boji s organizovaným zločinem bezmocná. Všechny služby jsou dnes zpoplatněny, a pokud policie chce v tomto prostředí bez povšimnutí utajeně fungovat, musí za tyto služby také zaplatit. Bez zvláštních finančních prostředků by policie neměla ani to nejzákladnější pro svoji činnost nebo jen v omezené míře, a to jsou informace vedoucí k odhalení trestné činnosti.

Ukažme si konkrétní příklad z dnešní praxe, kde je jasně vidět jak by to být dle mého nemělo. Všechna vozidla v České republice při použití dálnic a silnic pro

³¹ Česko. Ministerstvo vnitra. Nařízení Ministerstva vnitra č. 59/2008 ze dne 24. listopadu 2008 o nakládání se zvláštními finančními prostředky, čl. 2, odst. 3.

³² Česko. Ministerstvo vnitra. Nařízení Ministerstva vnitra č. 59/2008 ze dne 24. listopadu 2008 o nakládání se zvláštními finančními prostředky, čl. 24, odst. 2.

motorová vozidla musejí být ze zákona vybaveny dálniční známkou, ovšem civilní vozidla policistů služby kriminální policie a vyšetřování touto známkou vybaveny nejsou a vše se řešilo centrálním pojištěním, což může být sice ekonomické, o čemž se stěží řadový policista přesvědčí, ovšem při jízdě po takové silnici je vystaven skutečnosti, že při svojí operativní činnosti je již předem odhalen. Taková informace nejen, že se v kriminálním prostředí rychle prozradí, ale v našich podmínkách si ji ještě prohlédneme večer ve sdělovacích prostředcích tak říkajíc pro jistotu.

4.3 Krycí doklady

Pod pojmem krycí doklad se dle § 75 rozumí listina, popřípadě jiný dokument sloužící k zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění vyzrazení činnosti, krycího prostředku nebo zabezpečovací techniky, k zastírání policejní činnosti anebo k jiným podobným účelům.³³ Stejně jako v předchozích případech se v zákoně jedná o pojem velmi široký a k samotnému zajištění jednotného postupu při vyžadování, používání, ochraně a evidenci krycích dokladů vydal policejní prezident závazný pokyn č. 196/2008, kde tyto postupy sjednotil. Krycí doklad využívají oprávnění policisté služby kriminální policie a vyšetřování, kterým byl doklad přidělen. Samozřejmostí je, že máme doklady různé důležitosti a v závislosti na závažnosti věci jsou tyto doklady chráněny a s nimi i policista. Všem je asi jasné, že i organizovaný zločin má své lidi ve státní správě, ne-li mezi policisty samými. A v případě, že by tito lidé zjistili, že doklad je falešný, oprávněný policista by v tu chvíli mohl být vážně ohrožen. Doklady mohou mít také různou formu a může se jednat o doklady sloužící k prokázání totožnosti, přes doklady osvědčující některé právní skutečnosti, až po doklady k vozidlu V utajení se pak vede skutečná totožnost oprávněného policisty k dokladu, který mu byl přidělen.

Závazný pokyn č. 196/2008 v této souvislosti hovoří tzv. o třech stupních krycích dokladů, a to o krycím dokladu k operativnímu využití, jehož některé údaje na něm uvedené nebo v něm uložené nejsou vloženy do příslušných informačních systémů; pouze v případě, kdy je nezbytné, aby tyto údaje v informačních systémech existovaly za účelem opatření krycího dokladu, je možné je do informačního systému vložit na dobu nezbytně nutnou, dále krycím dokladem s legalizací, jehož údaje na něm uvedené

³³ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116.

nebo v něm uložené jsou vloženy do příslušných informačních systémů bez vazby na některé další informační systémy (zejména bez vazby na manuální evidence vedené v písemné formě), a krycím dokladu s hloubkovou legalizací, jehož údaje na něm uvedené nebo v něm uložené jsou vloženy do příslušných informačních systémů včetně vzájemných vazeb na další informační systémy.³⁴

Z toho také vyplývá, že každý typ dokladu se používá k jiné činnosti odvislé od závažnosti věci, k jaké byl doklad vyhotoven, přičemž v základním použití krycích dokladů se rozumí jejich předložení nebo vystavení dalším osobám (např. prokazování totožnosti, připevnění krycí registrační značky na vozidlo atd.).³⁵ Příkladně tedy krycí doklady k operativnímu využití např. občanský průkaz jsou používány zejména k prokazování totožnosti vůči subjektům, které nemají možnost si údaje z krycího dokladu nijak ověřit např. krycí doklady s legalizací typu řidičský průkaz jsou používány zejména k prokazování totožnosti vůči subjektům, které mají možnost ověřit si údaje z krycích dokladů v příslušných informačních systémech např. dopravní kontrola, taktéž krycí doklady s legalizací určené ke krytí služebních vozidel jsou používány zejména k potvrzení informace, že provozovatelem vozidla není policie nebo Ministerstvo vnitra. Krycí doklady s hloubkovou legalizací jsou určeny k dlouhodobému využití i několikaletému a tyto využívá zejména policejní agent jako součást legendy o jiné osobní existenci. Prováděcí předpis pak přesně upravuje postup vyžádání dokladů a jejich evidenci.

4.4 Krycí prostředky

Krycím prostředkem se dle § 74 rozumí věc včetně krycího dokladu, prostor nebo činnost sloužící k zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění vyzrazení její činnosti nebo k zastírání činnosti policie.³⁶ Samotné využití krycích prostředků a jejich používání a podmínky, za nichž mohou být použity, nám upravuje opět závazný pokyn policejního prezidenta č. 158/2009. Pod krycím prostředkem si pro představu můžeme uvést např. konspirativní byt (prostor) v běžné zástavbě sloužící ke konání schůzek s informátorem, nebo např. zmrzlinový stánek před zájmovým objektem, prostředky osobního maskování apod.

³⁴ ZPPP č. 196/2008 o krycích dokladech, čl. 1, písm. d) až f).

³⁵ ZPPP č. 196/2008 o krycích dokladech, čl. 6, odst. 1.

³⁶ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116.

4.5 Zabezpečovací technika

Zabezpečovací technikou se dle § 76 rozumí technické prostředky, zařízení a jejich soubory používané za účelem předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.³⁷ Při zajišťování důkazů o trestné činnosti je v praxi využívána zabezpečovací technika jako podpůrný operativní prostředek. Představme si např. kamerovou techniku na vytypovaných zájmových místech, kde dochází opakovaně k trestné činnosti, zabezpečovací signalizaci v opakovaně vykradené benzínové čerpací stanici atd.

5 VZÁJEMNÝ VZTAH OPP A POPP³⁸ S UKÁZKAMI VYUŽITÍ V POLICEJNÍ PRAXI

Jak již bylo v předchozích kapitolách nastíněno, vzájemný vztah operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků je zcela zřejmý a v praxi nevyhnutelný. Oba dva zde zmiňované instituty slouží k objasňování a odhalování závažné kriminality a rozdíl mezi nimi činí pouze to, zda bude výstup z využití těchto prostředků sloužit přímo jako důkazní materiál nebo zda pouze z tohoto výstupu získáme operativní výstup a důkazy pak zajistíme jiným zákonným prostředkem. Z povahy věci také vyplývá, že je samozřejmostí, že každý jednotlivý operativní prostředek se může použít samostatně nebo v kombinaci s jiným. Jako ukázka nám může posloužit jednoduchý příklad, kdy pracovníci kriminální služby a vyšetřování mají informaci o skutečnosti, že určitá osoba vyrábí a prodává psychotropní látku.

V první možnosti získají pracovníci informaci od informátora, který jím označí prostor výroby, kde tuto skutečnost jsou schopni sami ověřit, odměnu mu poskytnou ze zvláštních finančních prostředků a na základě podkladů získají povolení k provedení domovní prohlídky, při které zajistí důkazní materiál. V druhé možnosti naopak prostor neznají a využijí institut sledování osob dle trestního řádu a po zjištění prostoru opět získají povolení k provedení domovní prohlídky k zajištění důkazů. Takže máme jeden případ, který může mít řadu modifikací, a k jeho řešení jsme použili pokaždé operativní prostředky jiné právní síly. V praxi se ale nejčastěji používá kombinace těchto

³⁷ Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116.

³⁸ OPP A POPP = operativně pátrací prostředky a podpůrné operativně pátrací prostředky

prostředků. Slovo podpůrný si pak můžeme vyložit jako, že podpoříme možnost objasnit trestnou činnost tam, kde nám již nestačí klasické vyšetřovací metody a nemáme zajištěn dostatek důkazního materiálu třeba z výpovědí svědků nebo z ohledání místa činu, nebo podpůrný ve smyslu, že nám tyto prostředky podporují nasazení operativně pátracího prostředku podle trestního řádu, jehož použití bez těchto základních prostředků je nemyslitelné. Každému je asi jasné, že policejní agent by nemohl existovat s vlastní identitou, používat vlastní finanční prostředky a bydlet doma ve svém bytě.

V následujících příkladech si názorně ukážeme provázanost obou typů prostředků při jejich použití na konkrétních případech, které byly službou kriminální policie a vyšetřování v minulosti již realizovány.

- **Příklad 1: Sériová vloupání do hotelových pokojů**

V dané věci byly zahájeny úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu pro krádeže vloupáním v hotelových pokojích hotelu Bukovka v Praze 1, ul. Nová čp.333, kde v období od 1. 1. 2000 do 3. 3. 2000 došlo k patnácti případům tr. činu vloupání.

V první řadě si tedy musíme ustanovit vyšetřovací verze, abychom si mohli dovodit, jak ve věci postupovat a zda bude nutno použít některý z operativních prostředků. Stanovme si tedy možné verze:

- 1) Vloupání provádí někdo z řad zaměstnanců, neznámý pachatel se v hotelu dobře vyzná a u několika vloupání využil shodný klíč.
- 2) Vloupání provádí někdo, kdo se nejprve v hotelu ubytuje, a poté provádí vloupání do ostatních pokojů.
- 3) Vloupání provádí neznámý pachatel, který do hotelu dochází náhodně, kdy obhlídne situaci, a poté provede vloupání.

Po vyhodnocení verzí můžeme provést následující úkony:

- Na základě povolení státního zástupce dle § 158d odst. 1, 2 tr. řádu vyžádáme sledování, a to prostor chodeb hotelu, kdy bude monitorován vstup do hotelu, ke kterému využijeme již nainstalovanou kameru hotelu. Dále bude nainstalována kamera v prvním a druhém patře hotelu. Kamery budou svedeny do technické místnosti.

- Cestou specializovaného útvaru vyžádáme krycí doklady pro dva pracovníky kriminální policie a vyšetřování Praha 1, kterými se pracovníci budou prokazovat na recepci hotelu a ubytují se po dobu čtrnácti dní po dohodě s ředitelem hotelu.
- Ve spolupráci s ředitelem hotelu, který je jediný seznámen s operativní situací, bude zřízen konspirativní pokoj, který bude běžně vybaven a dále zde bude vybudováno skryté ovládání kamer s možností výměny disku s nahraným záznamem. Vyhodnocení záznamu bude provedeno dle situace.
- V konspirativním pokoji bude docházet ke schůzkám s informátorem, kterého si zajistí pracovníci kriminální policie z řad důvěryhodných zaměstnanců hotelu. Bude se jednat o informátora, který bude mít dobrý přehled o všech zaměstnancích a bude ochoten spolupracovat s Policií. Finanční prostředky vynaložené při spolupráci s informátorem budou hrazeny z fondu zvláštních finančních prostředků.
- Dále bude provedeno vyhodnocení záznamu o telekomunikačním provozu dle § 88a odst. 1 tr. řádu na základě povolení OS Praha 1, a to na doby předešlých vloupání.
- V konspirativním pokoji bude dále na základě povolení státního zástupce označeno několik bankovek, které budou vloženy do peněženky, která bude označena nástrahovým chemickým prostředkem a tato bude umístěna do jednoho z pokojů.

Na tomto konkrétním příkladu můžeme vidět, že pro úspěšnou realizaci a objasnění případu bylo nutné využít několik institutů najednou, a to především sledování osob a věcí dle tr. řádu s použitím zabezpečovací techniky, krycí doklady, krycí prostředky, informátora a zvláštní finanční prostředky. V pachateli byl při úspěšné realizaci zjištěn recidivista, který již v minulosti prováděl totožnou trestnou činnost a po každém dalším dopadení svou činnost zdokonaloval.

- **Příklad 2: Případ vydírání dle ust. § 235, loupeže § 234, krádeže vloupání § 247, poškozování cizí věci § 257 z.č. 140/1960 Sb. platného do 31. 12. 2009**

Dne 4. 3. 2000 poškozený Jan Vávra, nar. 1. 1. 1970, trvalým bytem Dobříš, ul. Kolmá 13 oznámil ve 14.30 hodin, že dne 2. 3. 2000 v 15.20 hodin v obci Dobříš jej na jeho mobilní telefon 777 222 111 kontaktoval muž z telefonu číslo 723 555 123, který se představil jako Jiří Straka a nabídl oznamovateli, že mu zajistí ochranu jeho dvou restaurací, které provozuje v obci Dobříš. Při tomto hovoru oznamovatel ochranu odmítl a muž mu sdělil: „tohoto budete litovat, v našem městě kvete zločin a nikdy nevíte, kdy nás budete potřebovat“. Tímto byl hovor ukončen.

Dále uvedl, že dne 4. 3. 2000 v době od 01.30 hodin do 02.00 hodin se vloupal do jeho restaurace Skalka, ul. Rovná 2, Dobříš neznámý pachatel a v restauraci odcizil přenosný trezor s hotovostí 10 000 Kč a dále zdemoloval veškeré zařízení baru se škodou cca 300 000 Kč.

Dále dne 4. 3. 2000 v 11.00 hodin na mobilní telefon poškozeného z tel 777 222 111 přišla zpráva SMS ve znění: „Nebude lepší přijmout naše podmínky??? 30 000 měsíčně a nebude se už nic podobného opakovat, toto je dobrá nabídka, další již bude v plné ceně. Do týdne se vám ozvu.“

Dále dne 4. 3. 2000 v 14.20 hodin do restaurace Skalka ul. Rovná 2, Dobříš vnikl maskovaný pachatel, který namířil na poškozeného Jana Vávru, nar. 1. 1. 1970, krátkou zbraň černé barvy se slovy: „Přepadení, dej všechny peníze co máš.“, kdy Vávra na toto reagoval slovy: „Už nic nemám, restauraci uklízím po vloupání.“ Po tomto maskovaný pachatel z restaurace utekl.

Ve věci byly provedeny úkony:

- Se souhlasem poškozeného dle § 88 odst. 5 tr. řádu byl nařízen policejním orgánem odposlech a záznam telekomunikačního provozu na tel. číslo poškozeného 777 222 111.
- Na příkaz OS v Příbrami po předchozím návrhu OSZ byl dle § 88 odst. 1, 2 tr. řádu nařízen odposlech a záznam telekom. provozu na telefon 723 555 123 podezřelého Straky.
- Na příkaz OS v Příbrami po předchozím návrhu OSZ bude dle § 158d odst. 1, 2, 3 tr. řádu provedeno sledování osob a věcí, a to: mobilního telefonu 723 555 123 za pomoci buněk mobilního operátora, dále po zjištění podezřelého bude sledován podezřelý.
- Dále bude vyžádán výpis telekom. provozu dle ust. § 88a odst. 2 tr.řádu se souhlasem poškozeného z jeho telefonu č. 777 222 111, neboť je nutné zadokumentovat předešlé doručené SMS zprávy.
- Na základě expertíz bude vyžádán přepis zájmových SMS zpráv z telefonu poškozeného.
- Ve věci je nutné zaúkolovat informátory z prostředí a dále informátory z řad majitelů restaurací, ke zjištění obdobných praktik s nabízením osobní ochrany a ochrany majetku. Vynaložené prostředky pro práci s informátory budou hrazeny z fondu zvláštních finančních prostředků.

V tomto konkrétním případě bylo využito kombinace dvou operativně pátracích prostředků v různých modifikacích, které byly následně podpořeny dalšími dvěma podpůrnými operativními prostředky. I v tomto případě byl pachatel dopaden.

Příklad 3: Případ prodeje zbraní a střeliva

Situace: Dne 2. 8. 2000 oznámil Ivo Ruml, nar. 1. 1. 1970, trv. bytem Příbram, ul. Šikmá č. 3, že dne 2. 8. 2000 v 09.20 hodin jej v prodejně Zbraní a střeliva v Příbrami, ul. Dlouhá 69, oslovil zákazník a nabídl oznamovateli prodej 10 kusů samopalů vz. 58 typ. sklopka za cenu 35 000 Kč a osm kusů ručních granátů za cenu 66 000 Kč. Dále uvedl, že si má oznamovatel prodej rozmyslet, a že obchod bude proveden ve středu 4. 8. 2000 o polední pauze mezi 11.30 hodin a 12.30 hodin, kdy zákazník přijede svým vozidlem k zadní části prodejny, kde je nakládací rampa a zde bude uskutečněn obchod.

Dle oznamovatele zákazník, který mu nabídl zbraně je jistý Jan Vltava a měl by bydlet v obci Jince. Dále ke jmenovanému uvedl, že se jedná o stálého zákazníka jejich obchodu a má k oznamovateli plnou důvěru. Dále by se mělo jednat o bývalého pracovníka Armády ČR. Do prodejny Zbraně a střelivo si chodí kupovat převážně brokové a kulové střelivo, neboť se jedná o osobu myslivce.

Ve věci byly provedeny úkony:

- Ustanovit Jana Vltavu a provést šetření k osobě, včetně lustrací v informačních systémech
- Na základě povolení OSZ Příbram vyžádat sledování osob a věcí dle § 158d odst. 1, odst. 2 tr. řádu.
- Ve spolupráci s útvarem speciálních činností provést předstíraný převod, kdy je vhodné použít zvláštní chemické označení peněz s okopírováním bankovek

I ze zde uvedených případů je patrné, že nejčastěji využívanými operativně pátracími prostředky je sledování osob a věcí společně s odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu. Specializované útvary s celorepublikovou působností pak využívají v praxi i policejní agenty. Předstíraný převod jako takový se v policejní praxi objevuje zřídka i vzhledem k vývoji na trhu internetového bezhotovostního bankovníctví a ke složité úpravě k jeho provedení, kdy úprava v závazném pokynu, který jej upravuje, je dle mého mínění až příliš složitá a jeho využití v běžné praxi službou kriminální policie a vyšetřování s územní působností je vzácné. Podpůrné

operativní prostředky se naopak využívají v policejní praxi velmi často, a to zejména práce s informátorem, neboť pokud v dnešní době má něco vysokou hodnotu, pak je to právě informace.

ZÁVĚR

Účel využití operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků je totožný, ale právní normy, ve kterých jsou tyto instituty obsaženy, jim přiřazují jinou právní sílu. V dnešní době zůstává problémem především právě situace čím dál větší důkazní nouze při objasňování zvláště závažné trestné činnosti, kdy nebývá výjimkou zapojení se do trestné činnosti ze strany státní moci, ať už prostřednictvím politiky nebo zkorumpovaných státních zástupců nebo funkcionářů policie, kteří mají profit z odhalované trestné činnosti a v neposlední řadě stále aktuálnější hrozby rozšíření cizojazyčných mafií nebo světového terorismu. Vzhledem k těmto skutečnostem vyvstává otázka, zda není v zájmu společnosti jako celku, upustit trochu z nasazeného trendu nedotknutelnosti některých lidských práv a není na čase jednat o jejich částečném, zákonem kontrolovaném omezení právě proto, aby se těmto závažným nebezpečným rizikům mohlo rychleji a účinněji čelit.

Na přetřes mohou přijít tzv. preventivní odposlechy, které by mohly být nasazovány při pouhém podezření z terorismu nebo teroristického útoku nebo z přípravy ke spáchání jiného zvláště závažného úmyslného trestného činu. Oponenti namítnout, že zůstává riziko zneužitelnosti takto získaných informací nebo použití tohoto operativního prostředku při vykonstruovaném podezření. Absolutní kontrola samozřejmě neexistuje, ale za zvážení stojí, co je lepší možnost, jestli získání mnohdy jinak nezjistitelných informací vedoucích k záchraně lidských životů a zabránění značným škodám na majetku na straně jedné a k možnému zásahu do práv a svobod jednotlivce na straně druhé. K této problematice je asi mnoho pro a proti a více než kdy jindy je opravdu na čase, se po vzoru civilizovaných zemí západní Evropy nebo našich zámořských přátel, zabývat otázkou přednosti nedotknutelnosti práv jednotlivce, byť by se pak mohlo zjistit, že se nejedná o nebezpečného jedince, před reálnou hrozbou celé společnosti. Touto otázkou je nutné se zabývat zejména proto, aby se za několik let, jak už dnešní situace v mnohém napovídá, nestala z policie pouhá administrativní síla na úseku dokumentace a evidence veškerého protiprávního jednání a nikoliv složka, která tomuto jednání předchází, odhaluje jej, stíhá a zajišťuje podklady orgánům justice pro trestání či nápravu pachatelů trestné činnosti.

Největším problémem dneška v rámci veřejného mínění o práci policie a využití operativních prostředků policií je fakt, že někteří političtí představitelé zcela záměrně vytváří ve veřejnosti pocit, že je sledována, že policie může odposlouchávat, koho si zamane, a to po většinou buď na politickou objednávku, nebo z vlastní vůle. Důvěra veřejnosti pak v policii klesá jako celek a práce policistů je pak těžší a mnohdy přijde na zmar. Pokud i nadále budou zákonné normy v tak specifickém odvětví jako je operativně pátrací činnost policie, vytvářet populističtí „odborníci“, nebude se za chvíli v daném tématu schopen nikdo orientovat.

V době před pár lety veřejnost o práci policie na úseku odhalování závažné kriminality měla pouze kusé informace. Dnes o operativních postupech, metodice vyšetřování a možnostech policie vědí pachatelé trestné činnosti mnohdy více než policisté samotní. Za vinu to přičítám zejména generační výměně policistů urychlené ne zrovna povedeným novým služebním zákonem a z druhé části se na tomto stavu podepsala masmédia, politické a mocenské špičky, kde jejich laická prohlášení do masmédií, zejména v rámci předvolebního boje, jsou mnohdy úsměvné a neprofesionální. Hezky se poslouchá, že někdo byl odposloucháván nebo sledován, ale otázkou je, že zákonný odposlech povoluje na ucelených podkladech nezávislý soud a nezákonný odposlech dnes využívá kdokoli kromě policie a nepotřebuje k tomu povolení od nikud. Zde je potřeba si připomenout, že žádná z tzv. kauz politických odposlechů nebyla ukončena stíháním, vše vyšumělo, viník nebyl dopaden a ti „zkorumpovaní“ dále rozhodují na vysokých politických nebo policejních postech a v této souvislosti nebylo tedy prokázáno, zda došlo nebo nedošlo k zneužití odposlechů na politickou objednávku, či pro majetkový prospěch. To ovšem není dobré zejména jako vzkaz veřejnosti.

I nadále je však třeba rozlišovat, zda žádost o nasazení operativně pátracích prostředků obsahovala veškeré náležitosti a jestli státní zástupce, který nasazení těchto prostředků schvaluje, má dostatek zkušeností a v neposlední řadě, zda ve věci rozhoduje zkušený a odborně zdatný soudce, který je schopen se orientovat v problematice operativní práce a může tak posoudit oprávněnost žádosti a ne jenom kontrolovat, zda na žádosti jsou všechna formální razítka. O tom, zda je schopen ze spisového materiálu posoudit, zda je vypracován na politickou či jinou objednávku, silně pochybuji. Pokud ovšem už je použití operativně pátracího prostředku povoleno a jeho použití proběhlo v souladu se zákonem, nevidím jediný důvod, proč by neměl být výstup vyhodnocen a použit v důkazním řízení. Osobně se přikláním k názoru, že současným právním

řádem je problematika použití operativně pátracích prostředků řešena dostatečně i s ohledem na mnohdy přehnanou ochranu práv a svobod dotčeného subjektu. Je potřeba si uvědomit, že nikdy nikdo nebude moci zaručit, že nevznikne v systému používání operativně pátracích prostředků chyba zapříčiněná lidským faktorem.

Není v ničích silách zabránit úniku informací, pokud bude únik informací zapříčiněn úmyslným jednáním někoho z osob účastnících se na použití operativně pátracího prostředku. V této souvislosti lze jen vytvořit důsledné kontrolní mechanismy, které by osobu pachatele úniku informací získaných použitím operativně pátracích prostředků odhalily. Pokud by mělo dojít k nelegálnímu použití operativně pátracích prostředků, nedokážu si představit, že by se tak dělo standardní cestou se souhlasem všech zainteresovaných a myslím, že by byly využity jiné prostředky, např. soukromé firmy napojené na organizovaný zločin. Hypoteticky pokud by se tedy tohoto jednání dopustil policista nebo veřejný činitel, dopustili by se trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele. Je nutné zde také uvést, že pokud by byl některý z operativně pátracích prostředků použit nezákonně, již nelze výstupu z něj použít u soudu jako důkazní prostředek.

Žádný přínos nevidím ba naopak ani v nové právní úpravě při použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu ve smyslu, že každý kdo byl odposloucháván v souvislosti s trestnou činností, musí být o tomto informován, byť až po pravomocném skončení věci. Sice trestní řád stanoví podmínky, za kterých lze informaci odepřít, aby nebylo trestní řízení zmařeno, ale dá se konstatovat, že po pravomocném rozhodnutí v dané věci má být o nasazení takového úkonu informován každý až na výjimky stanovené v § 88 odst. 9 tr. řádu. V praxi se vlastně jedná o to, že nemusí být vyrozuměny pouze ty osoby, které jsou na věci účastny, tudíž mohou nahlížet do spisového materiálu a mohou si tedy přečíst sami, že byl v dané věci nařízen odposlech. Policie tím pádem sama sobě do budoucna stěžuje práci, neboť v praxi jsou to především případy, kdy se z nějakého důvodu nepodařilo trestnou činnost prokázat určité osobě, která se do sledované věci zapojila okrajově a důkazně po vyhodnocení v daný okamžik jí nebylo možné usvědčit. Při případném rozpracování operativní situace v budoucnu proti této osobě, pak tento prostředek je již bezzubý, neboť osoba pachatele bude na tento prostředek připravena.

Hypoteticky se možná za chvíli dočkáme, že subjekt odposlechu nebo záznamu telekomunikačního provozu by do budoucna byl předem informován o tom, že bude

odposloucháván a nebo bychom mohli předem hlavně drogového gangu sdělit, že na něj bude nasazen policejní agent. Myslím, že současná právní ochrana lidských práv a svobod je dostatečná a je pouze třeba s ohledem na současná rizika ohrožující společnost zvážit, kdy a jaké ochrany je jedinci třeba na úkor práv společnosti jako celku, tedy veřejnému zájmu. Za příklad si můžeme vzít např. bezpečnostní kontroly na mezinárodních letištích při vstupu do zaoceánských letadel, kde nikomu nepřijde zvláštní, že jej bez zjevného důvodu a pouze preventivně kontrolují pracovníci letištní ostrahy i pohmatem, že jsou mu odebírána zavazadla, která jsou podrobena hloubkovým rentgenům, případně celé věci ze zavazadel bez náhrady jen pro to, že nesplňují nařízení vydávána v souvislosti s ochranou letového provozu a cestujících. Vzhledem k tomu, že se jedná o bezpečnost oněch samotných lidí, jsou ochotní se části svých práv bez diskuze vzdát. Zde je právě prostor přesvědčit lidi o této skutečnosti i pro případ použití operativně pátracích prostředků. Vysvětlit veřejnosti, že jsou používány a zakotveny v právním řádu České republiky pro její vlastní prospěch. Je totiž jasné, že pokud někdo profituje z trestné činnosti, nebude ochoten strpět žádné omezení svých práv souvisejících s omezením tohoto profitu a bude se všemožně snažit znesnadnit či zabránit orgánům činným v trestním řízení získat informace proti sobě samému, které by mohli vést k jeho potrestání, uvěznění, či ztrátě společenského kreditu.

Dnes a denně vidíme z praxe, že nejen v cizině prorůstá organizovaný zločin do špiček veřejné a státní správy, protože disponuje nemalými finančními prostředky a vlivem. I v našich podmínkách si lze představit politické reprezentanty, kteří svými „profesionálními“ i zdánlivě „amatérskými“ zásahy do práce policie, působí s úmyslem ztěžovat práci orgánů činných v trestním řízení, a to jak např. lobováním za změnu existujících, nebo připravovaných zákonů, aby zjevně společensky neakceptovatelné jevy byly soudně nepostižitelné, nebo záměrným šířením desinformací poškozovali představitele politické reprezentace. Tímto pak logicky sledují vlastní zájmy. Např. je s podivem, jak někteří zasvěcení „politici“ hovoří v televizní debatě o možnostech práce policie na úseku operativního odhalování trestné činnosti, když např. i já jsem při psaní této práce narazil na skutečnost, že veškerá metodika používání operativně pátracích prostředků podléhá určitému režimu utajení (přinejmenším pro „vnitřní potřebu“) ve stupni „vyhrazené“. Proto je zářející, jak lehce a obratně někteří politici trousí tyto informace na veřejnosti včetně umožnění úniků informací z operativních spisů. Některé kauzy, které v minulosti nastaly, jsou toho smutným dokladem. Přinejmenším tyto skutečnosti svědčí o jejich fatální neznalosti, neprofesionalitě a nebo za tím mohou být

i jiné často skryté zájmy. Politici, žurnalisté a mnoho dalších představitelů včetně představitelů justice i policie by mělo přemýšlet o tom, s kým se stýkají a jakým rozsahem činnosti se jejich známí, nebo sponzoři zabývají, a zda je tato činnost vždy plně v souladu se zákonem. Pak by nemohlo dojít k případům, že by se mohli v budoucnu objevit na seznamu odposlouchávaných osob vedle osob, které jsou stíhány pro závažnou trestnou činnost.

Je proto obrovským úspěchem, když jsou takto vlivné „struktury“ včas odhaleny a usvědčeny z protiprávního jednání. Ve většině případů je to výsledkem mravenčí práce policistů s nemalým přispěním využití oprávnění daných trestním řádem při využívání operativně pátracích prostředků.

Dle mého názoru člověka z praxe se domnívám, že omezení, nebo znesnadnění možnosti využití operativně pátracích prostředků, tak jak je dnes stanoveno současnou platnou právní úpravou, by bylo cestou špatnou a kontraproduktivní. Je to o to vážnější v podmínkách stále existujících hrozeb z narůstajícího světového terorismu i nebezpečí prorůstání organizovaného zločinu do politického systému.

Politická reprezentace by si měla uvědomit, jaké jsou skutečné demokratické hodnoty a přesvědčit o tom veřejnost. Jde o to, zda se budeme v některých případech ohánět lidskými právy a svobodami a žít v korupčním a kriminálním prostředí, kde bude velkým problémem rozlišit zločince od slušného občana, tak jak to vidíme u většiny našich východních sousedů s nestabilními politickými systémy, kde se takřka přes noc, stali z bossů mafie předsedové politických stran a dnes jsou úspěšnější než za dob nedávno minulých, nebo se budeme přibližovat hodnotám civilizovanější části světa, kde používání operativně pátracích prostředků slouží ku prospěchu státu a ne jako prostředek politického boje o moc.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. ŠÁMAL, P., aj. Trestní řád. Komentář. I. díl, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. 1224 s. ISBN-80-7179-634-4.
2. Česko (Československo). Zákon č. 283/1991 Sb. České národní rady ze dne 21. června 1991 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 51, s. 1180–1189.
3. Česko. Ministerstvo vnitra. Nařízení Ministerstva vnitra č. 59/2008 ze dne 24. listopadu 2008 o nakládání se zvláštními finančními prostředky.
4. Česko. Ústavní soud. Nález Ústavního soudu č. 100/2003 [ze dne 25. června 2003]. In *Sbírka nálezů a ustanovení Ústavního soudu*. 2003, svazek č. 30, s. 437.
5. Česko. Ústavní soud. Nález Ústavního soudu č. 97/1999. [ze dne 22. června 2000]. In *Sbírka nálezů a ustanovení Ústavního soudu*. 2000, svazek č. 18, s. 345.
6. Česko. Zákon č. 265/2001 Sb. ze dne 29. června 2001, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 102, s. 6366–6428.
7. Česko. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 17. července 2008 o Policii České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 91, s. 4086–4116. ISSN 1211-1244.
8. ZPPP č. 190/2008 o operativně pátrací činnosti.
9. ZPPP č. 193/2008 o využívání informátorů.
10. ZPPP č. 194/2008, kterým se upravuje postup při použití agenta.
11. ZPPP č. 196/2008 o krycích dokladech.
12. ZPPP č. 197/2008 o předstíraném převodu.
13. ZPPP č. 209/2008, kterým se upravuje postup při vyžadování sledování.
14. ZPPP č. 225/2008, kterým se upravuje postup při vyžadování odposlechu.

ABSTRAKT

VESELÝ, M. *Vztah podpůrných operativně pátracích prostředků dle zákona o Policii ČR a operativně pátracích prostředků dle trestního řádu : bakalářská práce.* Příbram : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 47 s. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: operativně pátrací prostředky, podpůrné operativně pátrací prostředky.

Tato bakalářská práce analyzuje současný stav a právní úpravu operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků v rámci legislativy ČR a způsob jejich využití v praxi Službou kriminální policie a vyšetřování při boji s organizovaným zločinem.

Bakalářská práce shrnuje jednotlivé právní normy a umožňuje čtenáři získat alespoň základní přehled o dané problematice a dále také nabízí porovnání s minulostí a předkládá úvahu do budoucna a dále nastiňuje ukázky ze skutečných kriminálních případů, které byly za pomoci nasazení operativně pátracích prostředků nebo podpůrných operativně pátracích prostředků vyřešeny, s cílem upozornit čtenáře na danou problematiku a její důležitost pro zachování demokratických hodnot civilizovaného státu.

ABSTRACT

VESELÝ, M. *Relationship of the subsidiary operative investigative Means pursuant to the Code on Policy of the Czech Republic and operative investigative Means pursuant to the Code of Criminal Procedures : Bachelor thesis.* Příbram : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010. 47 p. Supervisor: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: operationally search means, supporting operationally search means.

This Bachelor Work analyze the present state and legal form of operationally search means and supporting operationally search means in the frame of legislative of the Czech Republic and process their using in the praxis of the Services of Criminal Police and Investigation during the faith with the organized crime.

The bachelor work summarized individual precepts of law and make possible to the reader to gain bases summary about this problem and next also offer the comparison with the past and submitted the premeditation for the future. The Work additionally make demonstration from the base of the actual criminal incidents which were with the help of operationally search means or supporting operationally search means resolved with the aim of draw the attention of the reader on this problems and their importance for the preservation of the democratic value of the civilized state.